

TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Sušteršič

Leto XI. — št. 23 7. VI. 1973

S proslave v Podlublju: nastopili so pevski zbori, godba na pihala in recitatorji iz Tržiča (foto Stane Jesenovec)

Bivši aktivisti Gorenjske

SO IMELI 3. JUNIJA SVOJ V. JUBILEJNI ZBOR V PODLJUBELJU

V nedeljo, 3. junija, se je zbralo na V. jubilejnem zboru aktivistov Gorenjske v Podlublju več kot dvatisoč borcev, internirancev, aktivistov in mladincev. Predsednik OK SZDL Tržič Milan Ogris je kot predstavnik organizatorja pozdravil vse prisotne, posebno pa predstavnike republiških in pokrajinskih družbeno-političnih organizacij, izvršnega sveta in skupščine SR Slovenije ter Jugoslovanske ljudske armade. Enako dobrodoščilo je izrekel delegaciji pobratenega mesta Valjeva, predstavnikom koroških partizanov in borcev Koroškega odreda, domicilne enote.

Letošnji zbor gorenjskih aktivistov je bil v jubilejnem letu, ko praznujemo 30-letnico II. zasedanja AVNOJ, 30-letnico kočevskega zbora in 30-letnico kapitulacije Italije, kar je vse skupaj močno vplivalo na oblikovanje naše državnosti. S tem zborom pa se Gorenjci vključujejo v praznovanje 400-letnice kmečkih uporov.

Milan Ogris je v nagovoru opozoril, da je dragocena dediščina NOB in revolucije še vse preveč zapostavljene. Tega ne smemo dopustiti, saj mladina želi, da jo vzgajamo v idealih najsvetlejšega obdobja naše zgodovine. Da bo to možno uresničiti in da bi potekalo enotno na vsem gorenjskem teritoriju, so občinska vodstva SZDL in ZZB NOV pripravila ustanovitev stalnega pokrajinskega odbora aktivistov Gorenjske. Ta bo usmerjal zbiranje gradiva o NOB in skrbel, da idejo revolucije čimbolj približamo sedanji generaciji. Predlog o ustanovitvi odbora so navzoči potrdili in obljubili, da bodo temu organu pomagali pri njegovem delu.

Slavnostni govornik, podpredsednik RO ZZB NOV Slovenije Adolf Arigler, je dejal, da moramo preprečiti, da bi se nadaljevalo podcenjevanje pomena NOB in revolucije, čeprav se borbene vrste redčijo. Poskrbeti moramo, da z umrlimi tovariši ne bodo odšli v grob tudi

pomembni podatki, s katerimi bi lahko sestavili veličasten mozaik o revoluciji. Res je, da se je slovenski narod stoletja boril za svobodo, a nobenega od teh gibanj ne moremo primerjati z partizansko borbo.

Oživiljanje nacizma v svetu, krivice, ki jih trpijo naši rojaki na Koroškem, in še nekatera negativna gibanja nas obvezujejo, da nadaljujemo revolucijo, katere sad bo resnično samoupravljanje in socializem, v katerega veruje tudi mladi rod.

Kulturni program, v katerem so sodelovali godbeniki in recitatorji DPD »Svoboda« Tržič, okrog 120 mladih pevcev tržičkih osnovnih šol p. v. Anke Ahačič in skupine baletk-recitatork, je navdušil vse navzoče. Aktivisti in aktivistke so se poslovlili z obljubo, da se bodo ponovno srečali najkasneje čez eno leto, na VI. zboru na Jesenicah.

STANE JESENOVEC

30-LETNICA PREŠERNOVE BRIGADE

Letos mineva 30 let, kar je bila ustanovljena 7. SNOUB »Franceta Prešerna«. Proslava 30 obletnice bo 28. julija v Kranju na Laborah, združena z občinskim praznikom občine Kranj. Na proslavi bodo sodelovale enote JLA in teritorialne enote.

Vsi nekdanji borci Prešernove brigade bodo vabljeni z vabili, ki jim bo priložen program. Na zbornem mestu dobi vsak Prešernovec spominsko značko in bon za hrano in pijačo.

Ker bo proslava 30. obletnice združena s praznovanjem občinskega praznika in z otvoritvijo nove tovarne »Iskra« (v Kranju ima Prešernova domici!), pričakujemo, da se bo slavnosti udeležil sleherni nekdanji borec te gorenjske enote.

Odbor 7. SNOUB »Franceta Prešerna«

POSEBNO OBVESTILO VSEM UDELEŽENCEM BITKE ZA SUTJESKO

Pozivamo vse udeležence bitke za Sutjesko s področja Slovenije, da se takoj JAVIJO SVOJEMU OBČINSKEMU ODBORU ZZB NOV zaradi evidentiranja in skupnega odhoda na proslavo 30-letnice bitke za Sutjesko. Odhod na proslavo udeležencev bo s posebnim avtobusom v četrtek dne 2. JULIJA 1973 OB 17. URI izpred skupščine SR Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4.

30 LET KMEČKEGA GLASA

Minuli petek je bila slavnostna seja delovne skupnosti iz založniško-izdajateljskega sveta ČZP Kmečki glas. Na njej so spregovorili o dosedanjem delu založniško-izdajateljskega sveta pa o prihodnjih vsebinskih nalogah lista in drugih publikacij založbe.

Ob letošnjem jubileju je dobil Kmečki glas drugo pomembno priznanje: Tomšičevo nagrado, medtem ko je dobil ob 25. obletnici izhajanja red za zasluge za nrod z zlato zvezdo.

Čestitkam delovni skupnosti in založniško-izdajateljskemu svetu Kmečkega glasu se pridružuje tudi naše uredništvo.

**INDUSTRIJA
STAVBNEGA
POHIŠTVA
RIBNICA**

KOMPLETNO STAVBNO POHIŠTVO ZA VASO HIŠO — OKNA — VRATA — POLKNA — VHODNA IN GARAŽNA VRATA.

Prodaja na kredit — popust za devize. Informacije 87 212

POSNETEK S POLIGONA

Ob nedavnem obisku zveznega sekretarja za narodno obrambo armadnega generala Nikole Ljubičiča v nekaterih enotah ljubljanske armade so vojaki na tako imenovanem poligonu stalnega tipa pokazali izredno izurjenost v opravljanju obrambnih nalog. Sodobno urjenje vojakov si je med drugimi ogledal tudi Albert Jakopič-Kajtimir, komisar glavne štaba SRS za splošni ljudski odpor. (B. J.)

besede in dejanja

KONČNO TUDI PRODAJAMO

Štirinajst jugoslovanskih podjetij in institutov ponuja 36 lastnih licenc na velikem mednarodnem salonu novatorstva »Inova 73« v Parizu. S prodajo licenc 14 naših podjetij smo zaslužili 8,7 milijona dinarjev. Doslej smo uvozili 500 tujih licenc in patentov, toda s tem nismo vedno dosegli pričakovanih rezultatov.

Trinajst licenc kupimo, a hkrati zmoremo prodati le dve. Sorazmerje med uvoženimi patenti in licencami in svojimi, ki jih prodamo tujini, lahko tolmačimo različno. Res je, da je precej neugodno, ker uvažamo mnogo več tuje tehnologije. Toda posebno ohrabruje je dejstvo, da se sedaj vse pogosteje kot

prej pojavljamo na tujih tržiščih tudi kot prodajalci.

Večernje novice — 31. V. 1973

BREZ OSEBNIH DOHODKOV

Za april ni pravočasno prejelo osebnih dohodkov 153.000 zaposlenih v 690 jugoslovanskih delovnih organizacijah. Nelikvidnost je največja v Makedoniji, kjer 19.000 zaposlenih ni pravočasno dobilo aprilskih OD. Najboljše je stanje v naši republiki, kjer je samo 220 delavcev prejelo OD z zakasnitvijo.

Nedeljski dnevnik — 3. VI. 1973

VSI NIMAJO SREČNE ROKE

Razprave v organizacijah ZK in prve analize sindikatov o uresničevanju ustavnih dopolnil pričajo, da se je večina delovnih kolektivov v gospodarstvu že za-

čela samoupravno sporazumevati o združevanju TOZD. Pri tem pa vsi nimajo srečne roke. Sporazumevanje se največkrat zatakne ali zaradi nepoznavanja bistva ustavnih sprememb, tu in tam pa tudi zato, ker žele osrednje uprave sedanjih velikih podjetij še naprej obdržati vso oblast v svojih rokah.

Komunist — 28. V. 1973

ALI RES TRI LETA NI NIHČE VEDEL ZA TO?

Karl Krausar iz Raven je osumljen, da je v letih od 1969 do 1972 v obratu strojne obdelave v ravenski železarni s pomočjo delavcev med rednim delovnim časom delal zase različne predmete in jih nato prodajal obrtnikom. Tako si je neupravičeno pridobil nekaj več kot 132.000 dinarjev.

Delo — 31. V. 1973

Zločin v Globeli

»Svoboda«, partizanski časopis, ki ga je izdajal okrožni odbor OF Ribnica, je 23. maja 1944 objavil sestavek z naslovom »Divljanje švabobrancev«, ki ga v celoti objavljamo:

»Dne 14. t. m. (maja 1944; opomba J. Vidic) so bile volitve za narodnoosvobodilni odbor Globel v sodraškem okraju. Za to so zvedeli švabobranci v ribniški dolini in poslali tja ponoči svojo enoto, med njimi domačine iz Zimaric: Modica Antona, Turka Rafaela in Pirca Drago. Dobro so vedeli za sedež rajonskega odbora, celo kje prenočujejo posamezni odborniki. 15. maja zgodaj zjutraj so prišli v Globel in šli naravnost do hiše, kjer sta spala tovariša Mokorel Zmago, rajonski sekretar, in odbornik Jože Perušek, doma iz Zimaric. Od hišne gospodinje so zahtevali, da jim pokaže, kje sta tovariša, ter ji zagrozili s pobojem in požigom. Tovariša sta vse to slišala in ker se nista mogla drugače rešiti, sta poskakala skozi okno, a opazili so ju in pokosili s strojnico. Nato so odšli po gozdu v Petrinice na Gori in obkolili hišo, kjer je bil rajonski odbor, toda našli niso nikogar, ker je večina prenočila drugod; edini, ki je bil tam, se je srečno rešil. V sosednji hiši je prenočeval tovariš Jože Lavrič,

Veselova hiša v Globeli, kjer sta padla Viktor Mokorel-Zmago in Jože Perušek

ki je bil veterinarski referent pri komandi mesta v Velikih Laščah. Pred tednom dni se je srečno prebil na to komando, a tu so ga ujeli in odpeljali. Pod Vagovko so ga pobili s strelom v tilnik. V Sodražici so srečali njegovega sedemletnega sinčka in mu povedali, da so mu ubili očeta in da naj gre ponj. Ni to krutost, ki nima primere?

Vsi trije tovariši so družinski očetje; za njimi jokajo vdove in neboljeni otročki. Pri Jelovcu se je švabobrancem predal par-

tizan, katerega so pobili, enako drugega, ki se jim je predal v Sodražici. Švabobranci so na Gori izropali tri hiše, med njimi tudi hišo znane mučenice tovarišice Marije Ivančič. Odnegli so vse, kar jim je prišlo pod roke: mast so natlačili v skodelice za menažo, obleko in perilo so zbasali pod bluže. Ena od gospodinj je hranila malo sladkorja za porod, ki ga v kratkem pričakuje, toda tudi tega so ji ukradli. Zastonj so bile solze in prošnje noseče slovenske matere. Nakradene stvari so potem prodajali v Sodražici.

Tako je početje te roparske in morilske drhali. Prav te dni so raztresli po dolini listke s svojim programom: slovenska zemlja, na njej dober Slovenec in nad obema Bog! Je tako početje v skladu z najosnovnejšimi človeškimi čustvi? Prepuščamo bralcem, da to sami presodijo.

Spomini Neže Vesel

Viktor Mokorel in Jože Perušek sta padla zgodaj zjutraj 15. maja 1944 v vasi Globel. Poslednje trenutke njunega življenja nam lahko opiše le Neža Vesel, ker sta zadnjo noč prespala v njeni hiši. Takole je pripovedovala:

»Na nedeljo, 14. maja 1944, so bile v Globeli prve volitve v vaški narodnoosvobodilni odbor. Volitve so bile pri Jakobu v Globeli, kjer je bila več let gostilna. Dopoldne sta prišla v vas Zmago in Perušek, ki sta bila člana volilne komisije. V vasi ni bilo drugih partizanov. Tudi o domobrancih ni bilo glasu. Vse je bilo tako mirno. Lepa majska nedelja sploh ni kazala znamenj vojne.

Volišče je bilo odprto opoldne. Prva ženska je prišla na voliše ob eni uri popoldne. To je bilo mlado kmečko dekle. Volilka je svoj prihod na voliše opravila z nujnim potovanjem. Potem vse do večera ni prišel nihče več na voliše. Ljudje so se bali poznejših represalij, ki bi jih lahko izvajali domobranci nad volivci. Zato so začeli prihajati na voliše šele z mrakom. Zmago me je poslal domov po petrolejko, ker v hiši ni bilo električne napeljave.

Po volitvah sta mi Zmago in Perušek vrnila petrolejko. Večerala sta v naši hiši. Bila sta zadovoljna z izidom in udeležbo na volitvah. V narodnoosvobodilni odbor so izvolili mene in Kristino Šega, kmetico, vdovo z dvema hčerkama.

Med večerjo je Perušek omenil, da bi najraje šel spat domov v Zimarice. Zmago, očitno utrujen, je rekel: »Do jutra ne grem nikamor več. Drugih vaščanov ali partizanov ni bilo v hiši. Ljudje so jih lahko videli, ko sta šla po volitvah k nam.

Ponoči je začelo rahlo deževati. S hčerko sva spali na postelji pri oknu v pritličju. Okrog štirih zjutraj me je zbudilo močno trkanje po oknu. Ker se nisem takoj oglasila, je zunaj nekdo surovo po slovensko zaklel in zagrozil, da bo razbil okno.

Bil je domobranec Dančev iz okolice Ribnice, ki je menda kasneje padel v boju s partizani. V spalni srajci sem odprla vrata in srh me je spreletel, ko sem pred hišo zagledala Nemce in domobrance. Že pri vhodnih vratih so mi naravnost rekli: »Pri vas nocoj spita Perušek in Zmago.« »Ni res«, sem kriknila. Pahnili so me v stran in vdrli v hišo. Zbudili so vse moje otroke in jih pripeljali v vežo. Zagrozili so, da nas bodo vse pobili in požgali hišo, če ne povemo, kje sta Perušek in Zmago.

Molčali smo in s strahom zrl v jutranje prikazni. Slutila sem, da smo izdani. Dobro so vedeli, da imamo v zgornjih prostorih dve sobi. Posebno krvoločna sta bila Anton Modic in Drago Pirc iz sosednje vasi.

Zmago in Perušek sta se verjetno zbudila, ko so domobranci trkali na okno. Skočila sta skozi okno na zadnji strani hiše. Zaslišala sem streljanje in kričanje: Sta že crknila. Res »lep« izraz od ljudi, ki so trdili, da se borijo za vero! Otroci, tašča in jaz smo jokali, saj smo s strahom pričakovali, da bodo še nas pobili.

Verjetno je skozi okno najprej skočil Perušek, ker je obležal mrtev na njivi 20 metrov od hiše. Zmago je obležal poleg hiše. Skočil je na gnojnično jamo, ki je bila pokrita z deskami. Pri skoku so se deske prelomile. Zmago je izgubil ravnotežje in tedaj je bil smrtno zadet. Po tem zločinu so nam zagrozili, da nas bodo pobili, če ne bomo molčali.

Vzeli so mi mast, moko in drugo hrano. Vse, prav vse, kar so dobili v hiši. Celo odeje z otroških postelj so pobrali in odnesli s seboj. Z nami pojdeš v Ribnico, so mi ukazali, medtem ko so otroci obupano prosili, naj me pustijo doma. Otroške solze jih niso ganile.

Pred hišo sta že stala Franc Arko in njegova hčerka Marija, ki so ju tudi aretirali.

Morilska kolona je nadaljevala pot na

Jože Perušek

Viktor Mokorel-Zmago

Goro. Vzpenjali smo se v hrib, kjer je pet naselij. Mene, Franca Arka in njegovo hčerko Marijo so odpeljali na pokopališče in postavili ob zid, pred nas pa mitraljeza s strojnico. Pričakovali smo najhujše. Strmeli smo v grobove in v naših mislih so mimo nas korakali znanci in sorodniki, ki so bili pokopani na tem pokopališču. Zdelo se nam je, da se bomo tej povorki mrtvecev pridružili tudi mi. V ušesih mi je še vedno zvenel otožni otroški jok. Le kaj bo s šestimi mojimi otroki? Kako bodo živeli brez očeta in matere? Takšne in podobne misli so kot vihar bučale in mi trgale srce.

Med najbolj zagrizenimi domobranci je bil Drago Pirc. Njegova mama je bila sestrična mojega moža. To sorodstveno vez sem izkoristila in ko je prišel mimo pokopališča, sem ga vprašala: Nas boste pobili? Skomignil je z rameni, češ da ne ve.

Medtem ko smo naslonjeni na pokopališčni zid čakali na usodo, so domobranci preiskali več hiš. Videla sem, da so pripeljali voz papirja in ga zažgali pod lipo pri cerkvi. Kmalu nato sem zagledala, kako peljejo partizana Jožeta Lavriča. Bil je gologlav in v karirastem suknjiču. Slišala sem, da so ga vprašali, kje je zdaj njegov brat Janko. Janko je bil odvetnik in tudi v partizanih. Kaj je odgovoril, nisem slišala. Sledilo je vprašanje: »Kdaj sta bila zadnjič skupaj?« »Za veliko noč,« je odgovoril Lavrič.

»Lažeš«, so zakričali in ga udarili po licu. »Zadnjič sta bila skupaj pred tednom dni v vasi Betonovo«, so mu ponosno povedali, češ saj naša obveščevalna ni kar tako.

Z Gore so se domobranci napotili prek Sodražice nazaj v Ribnico. V koloni so peljali tudi nas, ujetnike. Prvi je šel Franc Arko, za njim njegova hčerka Marija, nato jaz in za menoj partizan Jože Lavrič. Domobranci so bili v koloni pred nami in za nami ter še ob straneh. Od Gore naprej so domobranci streljali v zrak, kot da streljajo na ptice. Vendar so to delali namerano, ker so pripravljali zločin. Na Vagovki nad Sodražico so med streljanjem zahrbt-

no ubili partizana Lavriča...

Jože Lavrič, po domače Belajev iz Sodražice, je bil star 42 let. Pri Belajevih je bilo sedem bratov, od katerih so bili štirje v partizanih: Ludvik, Stane, Janko in Jože. Prvi trije so preživeli vojno. Jože je bil veterinarski bolničar na ribniškem okrožju. Zapustil je ženo in dva sinova; Stanko je vojaški pilot v Zemunu, Jože pa rentgenski tehnik na onkološkem inštitutu v Ljubljani.

Zmago in Perušek

Učitelj Viktor Mokorel-Zmago je bil rojen 1908 v vasi Pirče ob Kolpi v kočevski občini. Učiteljeval je v Kropi in na Breznici na Gorenjskem, v Prekmurju in Zgornjem Leskovcu pri Ptujju. Nemci so ga izgnali v Srbijo, a se je kmalu vrnil v Ljubljano, od tam pa je odšel za učitelja v Borovce pri Kočevski Reki. Že poleti 1942 je bil namestnik politkomisarja kočevskega bataljona, decembra 1942 pa je bil izvoljen za sekretarja rajonskega odbora OF Kočevska Reka. Bil je odposlanec na kočevskem zboru odposlancev oktobra 1943. Potem je bil premeščen za sekretarja rajonskega komiteja KPS in rajonskega odbora OF Sodražica. Njegova žena učiteljica Marija Mokorel živi na Jesenicah, sin pa je zobozdravnik v Ljubljani.

Jože Perušek, ki je padel skupaj z Zmagom, je bil tedaj star 39 let. Doma je bil iz Zimaric, 5 kilometrov od Sodražice. Bil je kmet in krošnjar, ki je suho robo prodajal po vseh krajih Slovenije, tja do Trsta. Aktivist OF je bil od 1941. leta. Na rajonskem odboru OF je bil odgovoren za agitacijo in propagando, pred tem pa je vodil gospodarsko komisijo.

Perušek je zapustil ženo, tri hčerke in štiri sinove. Padel je le tri kilometre od svoje rojstne hiše, od svoje družine. Omenil je smrtno zadet od krogele, ki so jih izstrelili njegovi vaščani — domobranci: Drago Pirc, Karel Zajc, Anton Modic in Rafael Turk.

OPOMBA: V soboto, 9. junija, ob 10. uri, bodo v Globeli Perušku in Zmagu odkrili spominsko ploščo. JOŽE VIDIC

fotografija z vprašajem

V predzadnji številki našega lista (TV—15 št. 21 z dne 24. maja 1973) smo objavili fotografijo, ki je bila posneta v eni izmed partizanskih bolnišnic. Franc Jamc iz Videm-Dobrepolja (naslova ni navedel) nam sporoča, da je bila ta fotografija posneta v bolnici Jelendol, z leve strani na fotografiji pa da je bolničarka Stana Kos-Spela iz Ljubljane. Vljudno prosimo tovarišico Stano Kos-Spelo, da nam mnenje Franca Jamca potrdi! Objavljamo fotografijo Marijana Masterla. Očitno prikazuje skupino gorenjskih političnih aktivistov. Prosimo vas, da nam sporočite, kje in kdaj je bila fotografija posneta, katero enoto ali ustanovo predstavlja ter imena, priimke in partizanska imena za tiste, ki jih boste prepoznali!

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

— Komisija za bivše politične zapornike, inaternalance in izgnance vabi vse bivše politične internirance iz Norveške in njihove sorce, da se udeležijo odkritja spomenika umrlim jugoslovanskim internirancem na Norveškem, ki bo dne 17. junija 1973 ob 9.30 v Gornjem Milanovcu v Srbiji.

Z udeležbo na slovesnosti bomo manifestirali tudi prijateljstvo med norveškimi in jugoslovanskimi ljudstvom, ki se je skovalo med drugo svetovno vojno.

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

MODNA HISA s prodajnimi enotami v Ljubljani in Mariboru je za toplo kopalno sezono pripravila pester in velik izbor kopalnih oblek modnih krojev in izdelanih iz kvalitetnih materialov. Izbirali boste lahko med klasičnimi enodelnimi modeli ter dvodelnimi in bikini kopalnimi oblekami.

MODNA HISA je prepričana, da bo vsaka žena zlahka našla sebi primeren model.

Mladina iz šestih republik v Halozah

Ob letošnjem dnevu mladosti se je v osnovni šoli v Podlehniku, v Halozah, zbrala šolska mladina iz vseh naših republik. To so bili učenci iz osnovnih šol: iz Andrijevice v Črni gori, iz Drvarja v Bosni in Hercegovini, iz Vinice ob Kolpi, iz Ugrinovcev v Srbiji in Slivovskih Anov v Makedoniji. Njihov gostitelj pa so bili učenci podlehniške šole.

Pobudo za to srečanje je dal Radovan Verk, ravnatelj šole v Podlehniku. Verk je bil leta 1941 tedaj še kot otrok s starši med izgnanci v Srbiji. Njihova družina je našla svoj drugi dom pri Djoki Djokoviću v Ugrinovcu. Tam so dočakali konec vojne. Radovan se je sprijateljil z Djokovićevim sinom Djokom. Zdaj, po tridesetih letih, sta oba nekdanja prijatelja šolska ravnatelja. Postala pa sta tudi pobudnika in prireditelja tega srečanja šolarjev iz vseh naših republik. Srečanje v Podlehniku je bilo prvo te vrste pri nas. Dogovorili so se, da ne bo zadnje, marveč bi naj postala nadaljnja srečanja tradicija.

Solarji so med tridnevni bivanjem v Podlehniku izmenjali izkušnje, se dobro seznanili med seboj, opisali drug drugemu svoje življenje, ob slovesu pa so si izmenjali spominska darila in obljubili, da se bodo čez leto dni spet videli, in sicer v Drvarju. Srečanje bo namreč vsako leto v drugi republici. Seveda pa se ne bodo srečevali le eni in isti šolarji, marveč nasploh mladina osnovnih šol iz vse države.

Učenci sodelujočih šol so si tudi zastavili nalogo, da bodo smotno zbirali narodopisno, slikovno in zgodovinsko gradivo ter ga na srečanjih razstavljali. Lepa, plemenita

zamisel vsekakor zasluži, da bi jo mogli uspešno uresničevati. Pobudnikom in prirediteljem pa je treba izreči javno priznanje, saj njihova dejavnost pomeni lep delež za zблиževanje naših narodov. Srečanje so podprla tudi nekatera vodstva ptujskih delovnih organizacij, zlasti Pleskar, pa tudi občinski odbor ZZB NOV Ptuj. **FRANJO HOVNIK**

SENTJUR PRI CELJU

BOLNIŠNICA »ZIMA« OGROŽENA

V Cerovcu, blizu gradbišča avtomobilske ceste Maribor — Celje, je partizanska bolnišnica »Zima«, kjer so se med vojno zdravili številni borci. Ohraniti bi jo morali kot zgodovinski spomenik. Obnovili so jo delno sicer že pred leti, vendar jo je doslej zob časa že tako načel, da bi bila potrebna korenita obnova. To bi bilo zlasti potrebno, ker je ta zgodovinski spomenik ob prihodnji cesti in bo imel tudi turistični pomen. Sentjurska občina pa sama ne zmora stroškov. Pomagati bi ji morale družbeno politične organizacije in vsi, ki so dolžni skrbeti za spomenike iz slavne zgodovine naše narodnoosvobodilne vojne. Toda odlašati ne bodo smeli, saj je škoda čedalje večja, tako da bo poznejša obnova zahtevala še več stroškov.

FR. HOVNIK

Medicinci, padli v NOB

Franc Janežič

Rodil se je 12. marca 1919 v Parizljah pri Braslovčah. Gimnazijo je končal v Celju. Nato se je vpisal na medicinsko fakulteto v Ljubljani, kjer je končal šest semestrov. Od leta 1942 je sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju v Ljubljani in pri partizanih. Bil je sanitetni referent Dolenjskega odreda. Italijani so ga ujeli in ga internirali v taborišče Gonars, kasneje pa v Udine. Po kapitulaciji Italije je spet odšel k partizanom. Padel je 24. aprila 1944 v Križah pri Dobrniču.

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

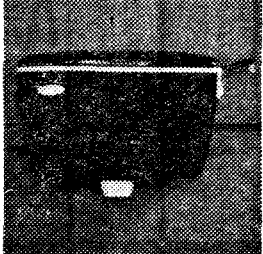
DAMSKA
MODNA
KONFEKCIJA

NOVA GORICA,
Ulica 25. junij 22

Model: EDI + EPI/HL

odlična zaščita
in olepšanje za
vsak les

PX-65
TOP COAT
SYSTEM 6000
SADOVAC
PARKETNI LAK

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

V prvi polovici julija, če že ne začetek meseca, je Herbersteinova soldateska dosegla pomembno zmago v Celju. Kaže, da je to bila ena odločilnih zmag, ki so vplivale močno na nadaljnji razvoj kmečkega upora. Kako močni so bili uporniki dotlej, lahko sklepamo iz tega, da je kmečka vojska zasedla tudi mogočen celjski grad. Toda prav to je bilo usodno. Zmagovalci so bili preveč samozavestni. Namesto da bi ostali v utrjenem gradu, kjer bi se lahko delj časa uspešno branili, so sami napadli na prostem plemiško vojsko, ki pa je bila kot poklicna v bitki na planem mnogo močnejša zlasti zaradi svoje gibljivosti. Vse kaže, da je v vseh pomembnejših bitkah plemiške in kmečke vojske odločala plemiška konjenica, ki je navadno povzročila nered med vrstami uporniške vojske. Kako hud je bil spopad v Celju, vidimo iz zgodovinskih pričevanj o padlih upornikih — cenitve pa se zelo razlikujejo: od 700 do 2000 mrtvih.

Morda bi smeli sklepati, da je bilo Celje celo osrednja uporniška postojanka. Vsekakor je bilo vsaj žarišče kmečkega upora na Štajerskem. Ko pa je Herbersteinov, sicer številčno skorajda nepomemben oddelek uničil tam najbrž glavno uporniško vojsko, je bila usoda kmečkega upora zapечатena. Poslej je bila naloga plemiške vojske le še, da je po slovenskem ozemlju razkropljene manjše skupine uporniške vojske druga za drugo, postopno pobila in razkropila. Pri tem moramo zlasti upoštevati, da kmečka vojska ni mogla imeti enotnega vodstva na širnem ozemlju treh dežel; odločilno pa je bilo, zanjo usod-

no, da ni bila tako gibljiva kot plemiška konjenica in da zaradi tega ni mogla imeti kakšne določne strategije, enakovredne manevriranju, nenadnim napadom plemiške vojske. Še dandanes se kdo čudi, kako je vendar mogoče, da je plemiška vojska pri vseh kmečkih uporih tako zlahka in hitro premagala uporniške množice in zlasti še potem, ko so uporniki izvajali že tako pomembne zmage, kakršnih je bilo nešteto na slovenskem ozemlju med uporom leta 1515. Pojasnilo pa je lahko preprosto: kmečka vojska se ni mogla uspešno frontalno spopadati z organizirano, izurjeno, mnogo bolj gibljivo, okretno plemiško vojsko. Kmečki upori pa seveda niso bili kakšna gverilska vojna — uporniki tedaj pač niso poznali dandanes tako proslavljenega partizanskega vojskovanja — nenehne in nenadne napadanja na sovražnika med stalnimi pohodi. Kmečka vojska se tudi ni mogla organizirati, izuriti in ne niti izpopolniti s smotno mobilizacijo vseh podložnikov že v nekaj tednih. Podložniško, kmečko prebivalstvo je bilo popolnoma razkropljeno po številnih manjših, med seboj slabo povezanih naseljih, ko še pravih cest sploh ni bilo. Uporniki so bili bolj ali manj navezani, skorajda priklenjeni na svoj domači kraj ali na področja posameznih zemljiških gospodstev; niso mogli kot pravi vojaki ali kot uporni kmetje na pohodu za delj časa zapustiti domačega kraja, ker pač ni bilo mogoče še urediti redne oskrbe kmečke vojske, jo organizirati v redne enote pod dovolj strogim, vojaškim poveljstvom, da bi lahko bila tudi primerno disciplinirana in enotno, smotno vodena.

Pomembne zmage upornikov v začetnem obdobju upora pa so tudi razumljive. Uporniki kot podložniki na področju vsakega posameznega zemljiškega gospodstva so bili dovolj močni, da so v svojem domačem kraju premagali razmeroma šibko grajsko obrambo, potem pa grad oplenili in ga zažgali. Na naslednjem, drugem področju zemljiškega gospodstva ali gradu pa so tudi tamkajšnji uporniki tudi lahko, navadno celo brez vsake pomoči zavzeli sovražnikovo postojanko. Vendar pa so se uporniki z več gospodstev, torej s širšega ozemlja, tudi združevali v večje trume vojaške vojske, bolj ali manj organizirane, bolj ali manj posrečeno vodene. To pa ne pomeni, da bi vsi posamezni večji oddelki upornikov v posameznih deželah smotno povezovali ali delali daljše, tako dolge pohode kot pa plemi-

ška vojska. Zato ni mogoče govoriti o kakšni združeni kmečki vojski, enotno vodeni, povezani, ne glede na deželne meje. Povezava med uporniškim gibanjem, med posameznimi kmečkimi zvezami je po vsej verjetnosti bila; vzdrževali so jo pač posamezni sli ali kmečki odposlanci, najbrž posamezni podložniki, potujoči trgovci ali celo berači, romarji itd., ki niso bili tako suženjsko, neposredno priklenjeni kot podložniki na določen kraj, kakor pa so to bili tlačani.

Dobro pa se moramo tudi zavedati, da so uporniki bili pač kmetje, to je ljudje, ki so zmeraj bolj ali manj navezani na zemljo in nikdar popolnoma ne pozabijo, da je zemljo treba redno, nenehno obdelovati. Kmetje se zato niso mogli tako zlahka odtrgati za daljše obdobje od zemlje; upor bi se moral kar najhitreje zmagovito končati. Ko pa se je vlekel že dolge tedne ali celo mesece, bi morali kmetje postati bolj ali manj poklicni, stalni vojaki in se odpovedovati svojemu poklicu — kmetovanju, ali pa se vrniti domov in odložiti orožje.

Po zmagi nad uporniško vojsko v Celju so se vrstili le še manjši boji oddelkov plemiške vojske z uporniki na posameznih gospodstvih. Na splošno pa to ni bilo več vojna; večinoma so bila »junastva« plemiške vojske le »kazenski«, maščevalni pohodi na podložniško prebivalstvo in niti ne več vselej spopadi z uporniki. Plemiška soldateska je divjala, kakor da je imela popolnoma proste roke. Kaže, da je bila v svojem divjaštvu celo za zemljiško gospodo preveč »samostojna«, tako da si je dovoljevala marsikaj, kar gospodi ni bilo všeč; toda ni treba misliti, da so se kmetje velikašem smilili: predvsem jih je skrbelo, da bi jim vojaštvo ne pobilo preveč podložnikov in ne povzročilo še večje škode. Plemiški vojaški »kazenski« oddelki so na svojih pohodih popolnoma posnemali Turke. Okrutno so pobijali in mučili ljudi, jih obešali in žive natikali na kole. Požigali so po vaseh prav vse, kar so dosegli. Tako se je zgrajal celo freisinski škof kot zemljiški gospod nič kaj mehkega srca, češ da »gospod Jurij pl. Herberstein, poveljnik na Štajerskem v nasprotju z navodili cesarske komisije požiga, obeša, natika na kol...«

Nadaljevanje sledi

Nagradna križanka BETI št. 65

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Že v 22. številki iz prejšnjega tedna smo vam zaupali, da bo belokranjska trikotažna industrija »Beti« iz Metlike sodelovala z nagradnimi križankami v nekaj naslednjih številkah.

Ker je to že druga po vrsti prosimo, da jo rešeno pošljete na našo upravo najkasneje do 18. junija tega leta z označbo »križanka 65«.

Imena treh nagrajencev knjižnih nagrad bomo objavili v 25. številki, ki izide 21. junija 1973.

Pripravili smo tri zanimive knjižne izdaje založbe »Borec«, in to: »Veliki petek«, ki jo je pripravil Hinko Vilfan; »Jezdec brez konja« pisatelja Ferda Godine in »Rdeči signali« Ivana Matičiča.

„Želimo srečo pri žrebu.“

Uredništvo in uprva lista

IVAN MATIČIČ:

Rdeči signali

Staro spoznanje, da pomeni včasih kaka knjiga ali manifest več kot dobljena bitka, že od nekdaj izpričuje moč pisane, razmnožene besede, ki enakovredno z orožjem sodeluje v boju za boljšo in lepšo prihodnost človeka. Temu sicer banalno tudi pravimo v današnjih časih propaganda, in zato ni nič čudnega, če je naše narodnoosvobodilno gibanje posvečalo izredno pozornost tudi svojemu ilegalnemu tisku, ki je odigral, roko na srce, prav tako pomembno in usodno vlogo v letih 1941–1945, o čemer nam najbolje priča zgodovina partizanskih legalnih in ilegalnih tiskarn in tehnik.

Tudi v okupirani Ljubljani je delovala vrsta partizanskih ilegalnih tiskarn, med katerimi je pripadla vsekakor zgodovinska vloga tiskarni »Toneta Tomšiča«, ki je delovala nemoteno na dvorišču tik ob italijanski kvesturi, oziroma ob ljubljanskem policijskem poslopiju. Tiskarna »Toneta Tomšiča« je uspešno delovala od druge polovice leta 1942 pa do februarja 1943, ko so jo zaradi izdaje končno odkrili Italijani in bili vsekakor zelo presenečeni, ki so ugotovili, da je delovala tik pred njihovim nosom.

Osem mesečno delovanje te tiskarne je skušal pisatelj Ivan Matičič literarno obdelati v svojem delu »Rdeči signali«. Sam grafik po poklicu, je vsekakor z navdušenjem pisal to poglavje slovenske partizanske zgodovine, saj je na podlagi živih prič, ilegalnih tiskarjev in stavev v tej tiskarni, pa tudi na podlagi ostalega zgodovinskega gradiva, skušal literarno obdelati ta svojevrstni podvig v srcu okupirane Evrope, podvig, iz katerega je prihajalo med slovensko ljud-

stvo v času najhujšega fašističnega terorja pri nas beseda, ki je pozivala k upor, razkrinkovala fašizem in budila vero v boj in zmago. Na drugi strani pa je tudi res, da je tiskarna »Toneta Tomšiča« pošiljala med bralce izredno kvaliteten tisk, med drugim Borovo zbirko Previharimo viharje, da ne govorimo o tako zahtevnem tisku, kot je ponarejanje osebnih izkaznic in živilskih nakaznic.

Matičič se je lotil svojega pisanja na eni strani dokumentirano, na drugi strani pa je prepustil tudi svoji pisateljski domišljiji prosto pot, zlasti pri opisih dela in čustvovanja prostovoljno »zaprtih« tiskarjev, ki zaradi konspiracije tudi po cele tedne niso smeli zapustiti skrajno zakamufiranega in od ostalega sveta ločenega prostora, kjer je delovala tiskarna. Zato je v uvodnem delu najprej predstavil nastanek tiskarne in ljudi, ki so v njej delali, nato pa se je, kot smo že omenili, prepustil svoji pisateljski ustvarjalnosti in nam skušal ponazoriti napore, življenje, upe in skrbi vseh tistih tiskarjev, ki so se zavedali, da so v nenehni smrtni nevarnosti, hkrati pa so se v polni meri zavedali pomembnosti in odgovornosti svojega dela.

Matičič končuje knjigo z odkritjem tiskarne, uspehim begom tiskarjev iz nje, za epilog pa doda še dogodke, ki so sledili odkritju ilegalne partizanske tiskarne »Toneta Tomšiča« v Šubičevi ulici.

Knjigo »Rdeči signali« je izdal zavod Borec v Ljubljani, opremila pa jo je Jelka Novak.

DUSAN ŽELJEZNOV

beležke

KNJIGA O MLADINI 1941. LETA

Institut za zgodovino v Beogradu je poskrbel za ponatis knjige Branka Kovačevića »Mladina Jugoslavije v 1941. letu«. Avtor obsežne knjige, ki jo lahko imamo za monografijo, ni poklicni zgodovinar, marveč človek, ki mu je zgodovina ljubezen, strast in konjiček.

KVIZ O DELAVSKEM SAMOUPRAVLJANJU

Kaže, da se je sarajevska televizija specializirala za oddaje tekmovalnega značaja, namenjene mladim. Pred kratkim je bila sklenjena kviz serija »Pet plus« o znanju prometnih predpisov, urednosti otroškega programa pa že pripravlja za jesen novo z zelo aktualno tematiko. Od mladih tekmovalcev v tem kvizu ne bodo zahtevali znanja zgodovinskih podrobnosti vezanih na Bihač in Jajce — čeprav bo izhodiščna točka oddaje zasedanje AVNOJ, posebno tisto 29. novembra 1943 — marveč razumevanje vsebine delavskega samoupravljanja kot ene izmed pridobitev naše narodnoosvobodilne borbe in logično nadaljevanje tistega, za kar so naši ljudje umirali.

HITLER KOT HEROJ

Britanski film »Deset poslednjih dni« z Alecom Guinnessem v naslovni vlogi so pred kratkim umaknili s sporeda britanskih kinematograf. V filmu je — kot je izjavil direktor in predsednik britanske distribucijske filmske mreže — zločinec predstavljen kot heroj. Slišati je tudi za ostre proteste gledalcev v ZRN, kjer je bil film premierno predstavljen prav na fiterjev rojstni dan.

»BITKA NA NERETVI« NA JAPONSKEM

Največja japonska televizijska družba TBC je nedolgo tega predvajala »Bitko na Neretvi« režiserja Veljka Bulajića. V tokijskih kinematografih pa so hkrati predstavili Torija Jankovića film »Krvava bajka«, ki so jo filmski kritiki v japonskem dnevniku »Japan Times« ugodno ocenili.

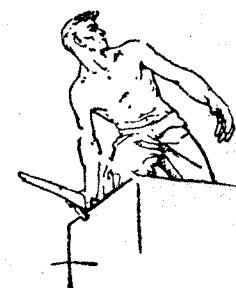
CVET — SPOMENIK VLADIMIRU NAZORJU

Dne 30. maja so v Crikvenici na dan šestindesetletnice rojstva Vladimirja Nazorja odkrili spomenik pesniku — partizanu in akademiku, ki je leta 1949 umrl kot predsednik predsedstva sabora Hrvatske.

KNJIŽICA Z IMENI PADLIH NA SUTJESKI

Na nedavni seji Komisije za negovanje revolucionarnih tradicij ZZZ NOV Jugoslavije so sklenili, da bodo ob priložnosti proslave tridesete obletnice bitke na Neretvi — 4. julija na Tjentištu — izdali knjižico z imeni vseh padlih borcev na Sutjeski s krajšim spremnim besedilom o tej bitki.

slivniški

bataljon

Ob srečanju pripadnikov »civilnega logorja« pod Snežnikom, ki bo 9. junija letos, je izšla brošura Slivniški bataljon. Založila jo je Kovinoplastika iz Loža, natisnila pa Kočevska tiskarna. Brošura obsega 88 tiskovnih strani, na katerih so natisnjeni sestavki: dipl. inž. Rafaela Barage dva, Vinka Šumrada-Radoša eden, spomini Rezke Razdrih, Francija Strleča trije, Marjetke Bavec-Sonje in Lidije Petrič Garcarolli po eden, pesmica Ladice Petrič Strlot, en dokument in del dnevnika Franca Levca-Boga. V prilogi je natisnjen seznam padlih, umrlih in preživelih pripadnikov te partizanske enote.

Večer, ki ga ne bomo pozabili

— Odkar je živel naš človek na teh tleh, je rad prepeval. S pesmijo je izražal svoja doživljanja in notranja občutja, s pesmijo je dajal duška veselju, prešernosti in navdušenju, z njo je izpovedoval žalost in bolečino. Zato je tudi takrat, ko je naše ljudstvo začelo doživljati svoje najhujše, ko bi nasilno morala utihniti naša narodna in umetna pesem, izpovedal svoja velika htenja in revolucionarno voljo z novo pesmijo. Ko je prijel za orožje in se združil v prve uporniške čete, je svoj upor proti nasilju in uničenju izrazil tudi s pesmijo, z borbena partizansko pesmijo. Z njo je pozival k orožju vse poštene rodoljube, z njo je vriskal ob prvih zmagah in jokal ob smrti tovarišev.

Tako je naš človek v tistih letih pel, pel kakor še morda nikoli dotlej — nam pa se je zdelo, da so borbene pesmi slovenskih partizanov in skladbe, ki so se porodile v italijanskem, španskem, sovjetskem, makedonskem in vietnamskem odporiškem gibanju zvenele prav tako tudi tisti večer, 3. junija 1973, ko so se nam v povsem zasedeni dvorani slovenskega kulturnega doma v Trstu predstavili s prvimi koncertom pevci tržaškega partizanskega pevskega zbora.

»Kličem vas« Srečka Kosovela, »Pesem XIV. divizije« Sveta Marolita-Spika v priredbi Radovana Gobca, vietnamska partizanska »Ptički v gozdu« in priredbi Oskarja Kjudra, stara puntarska v priredbi Rada Simonitića »Le vkup uboga gmajna«, tržaška ljudska pesem »Piščalka« v priredbi Pertota, italijanska partizanska pesem »Tu camminerai«, Popova ponarodela ljudska »Pesema«, »Slovenici kremeniti« v priredbi Oskarja Kjudra in Marjana Kozine »Hej, tovariši«.

To je vsebina programa prvega dela partizanskega mitinga v izvedbi več kot sto pevcev tržaškega partizanskega pevskega zbora pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra, instrumentalnega ansambla in gledališkega igralca Julija Guština, ki je govoril vezno besedilo.

Med odmorom otvoritvenega nastopa je tržaški partizanski pevski zbor imenoval za svoje častne člane predsednika vsedržavnega združenja italijanskih partizanov senatorja Arziga Boldrinija, predsednika republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije Janka Rudolfa in znanega protifašističnega borca Toneta Ukmarja.

In že smo prisluhnili »Zdravici« Ernesta Adamiča, španski borbeni pesmi v priredbi Radovana Gobca »Rumbala«, ruski partizanski pesmi »Poljuško polje« v priredbi Rada Simonitića, makedonski »Bolen mi leži« v priredbi Rada Simonitića, stari revolucionarni pesmi »Bratje le k soncu svobodni« v priredbi Rada Simonitića in Pirnikovi »Smrt v Brdih«.

S pesmijo »Na juriš« Karla Pahorja smo se poslovili od tržaškega partizanskega zbora, vsem hvaležni za večer, ki ga ne bomo nikoli pozabili, in za pesem zapeto iz srca — ter ne nazadnje čudovitemu občinstvu za ljubezen do slovenske besede in idealov narodnoosvobodilnega boja, ki so jo tako nedvoumno, živo in odkrito izpovedali na prvem koncertu tržaškega partizanskega pevskega zbora.

MILENA STRAJNAR

NA ROB RAZSTAVI V DOLENJSKI GALERIJ V NOvem MESTU

Partizanska saniteta v Sloveniji

V času od 25. aprila do 20. maja je bila v Dolenjski galeriji odprta razstava »Partizanska saniteta v Sloveniji«, ki je bila pred tem na ogled v celjskem muzeju revolucije. Razstavo pod pokroviteljstvom sekcije za partizansko zdravstvo pri slovenskem zdravniškem društvu, je v počastitev tridesete obletnice ustanovitve prvih slovenskih brigad in partizanske sanitete v Sloveniji, priredil sredi preteklega leta Muzej ljudske revolucije iz Ljubljane ob sodelovanju nekaterih muzejev revolucije v Sloveniji.

Do otvoritve razstave v Novem mestu je prišlo predvsem iz dveh razlogov.

To je bil čas, ko so se slovenski zdravniki zbrali v Novem mestu na svojem 110. rednem obnem zboru in so hkrati v prostorih Dolenjskega muzeja priredili razstavo »Razvoj zdravstva na Dolenjskem«. Prvega dne so na obnem zboru prevladovala teme, ki so obravnavale zdravstvo med NOB, kot »Vloga bolnišnice usmiljenih bratov v Novem mestu med NOB« dr. Julija Sajeta, docentka dr. Ruža Šegedin in prof. dr. Božena Ravnihar sta spregovorili o centralni vojni partizanski bolnišnici v Rogu naslov teme dr. M. Avčina in docenta dr. M. Peruška je bil »Zaščita pred prenosom« infekcijskih bolezni med NOB, dr. ph. Janez Varl pa je pripravil »Preskrbovanje partizanskih enot na Dolenjskem s sanitetnim materialom«.

Drugi razlog je ta, ker je od srede junija 1942, ko je bila zgrajena v gozdarski koči na Daleč hribu pri Podstenicah glavna partizanska bolnišnica, delovalo na področju Kočevskega Roga več partizanskih bolnišnic, kjer se je zdravilo več kot pet tisoč ranjenih borcev. Pa tudi sicer je bil ta del Dolenjske skupaj z Belo krajino tisto področje, kjer so bile razvite razne oblike zdravstvene dejavnosti, kot sanitetni tečaji, lekarništvo, sanitetni ekonomat in drugo.

Matične osnovne šole v občinah Črnomelj, Metlika in Trebnje ter osnovne šole v občini Novo mesto je Dolenjski muzej s posebnim dopisom obvestil o obeh omenjenih razstavah: »Dolenjski list« pa je v posebni številki ponatisnil obširne izvlečke iz kataloga »Partizanska

saniteta v Sloveniji«, kakor tudi prispevke nekaterih partizanskih zdravnikov o prvih bolnišnicah na Rogu.

Pričakovati je bilo, da bodo šolska vodstva — predvsem velja to za šole v novomeški občini — organizirale ogled razstave o partizanski saniteti, saj leta vzorno in nadzorano prikazuje najhujše del naše narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije, skrb za ranjene borce na ozemlju vse Slovenije. (Velik del razstave se ozemeljsko nanaša na področje Roga, Bele krajine in Žužemberka!)

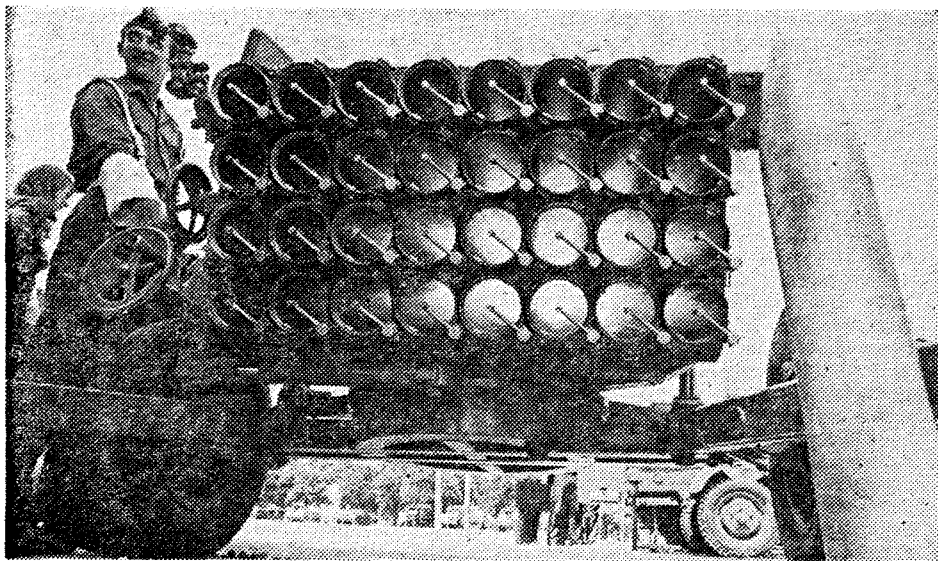
Če upoštevamo oddaljenost(!) šol iz trebanjske in obeh belokranjskih občin, nikakor ne velja ta razlog, da razstave niso obiskali, za šole v novomeški občini — kjer je 13 matičnih osnovnih šol (stanje oktobra 1971) s 307 oddelki in več kot 7700 učenci; srednjih šol je 6, imajo pa 71 oddelkov.

Od osnovnih šol so si razstavo ogledali: 4 razredi osnovne šole »29. oktobra« iz Šmarje, 1 razred osnovne šole »Janček Mevželja« iz Mokronoga in 1 razred osnovne šole »Katja Rupena« iz Novega mesta. Dalje vsi oddelki šole za zdravstvene delavce iz Novega mesta, kar je glede na značaj šole samoumevno, pa tudi 1 razred Ekonomsko-administrativnega šolskega centra iz Novega mesta. Od delovnih kolektivov iz občine ni bilo nobenega skupinskega obiska.

Skupaj s šolskimi obiski si je razstavo »Partizanska saniteta v Sloveniji« v petindvajsetih dneh, kolikor je bila odprta, ogledalo 550 obiskovalcev!

Zaman bi iskali razloge za tako nizko število obiskovalcev. Akcija SZDL o približevanju kulture in drugih vrednosti delovnemu človeku je tekla tudi v novomeški občini. Dalje od sklepov na papirju, vse tako kaže, nismo prišli. Zlasti žalostno pa je dejstvo, da so popolnoma zatajila vodstva osnovnih šol. Ni tako dolgo, odkar so CK ZKS, kakor tudi druge pristojne ustanove, razpravljale o idejnosti pouka in prenašanju tradicij NOB na mladi rod. Odevec pa so vsa posvetovanja, priporočila, resolucije, sklepi itd., če sprejetih zaključkov ne uresničujemo v življenje.

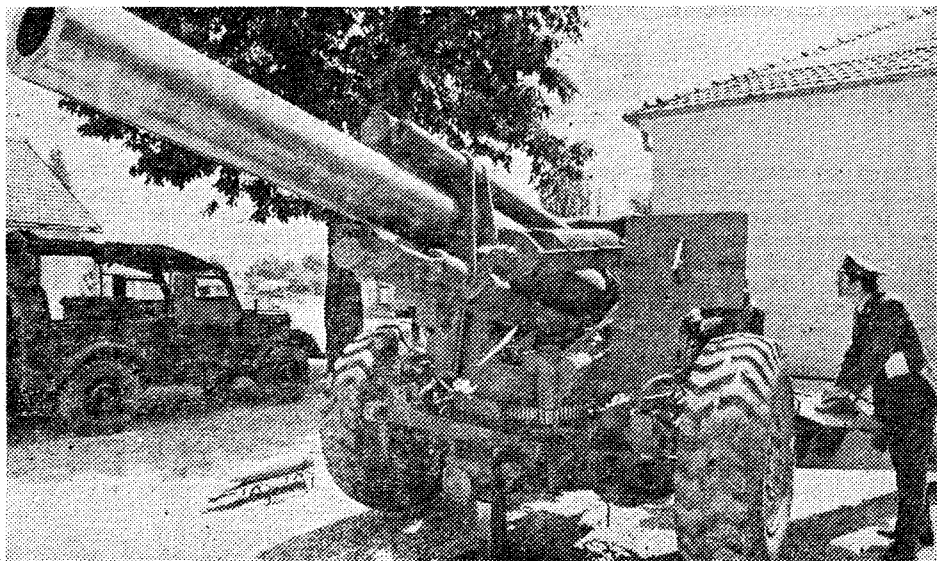
ANTON ŠTAMPOHAR

VEČCEVNI RAKETOMET M-63 kal. 128 mm: To je orožje kopenske vojske, namenjeno za iznenadne, bliskovite napade na cilje izrednega pomena in velikega obsega na kopnem in v vodi. Z njim nevtraliziramo ali uničimo sovražnikovo vojsko, bojna sredstva v zaklonih ali zunaj njih, cele enote, medtem ko se zbirajo, kolone na pohodu, sovražnikovo artilerijo in minomete na bojnih položajih, pomorske desante in desante iz zraka, poveljniška mesta, centre za zvezo ipd. Večcevni raketomet prevaža motorno vozilo, lahko pa ga tudi vleče vprežna živina.

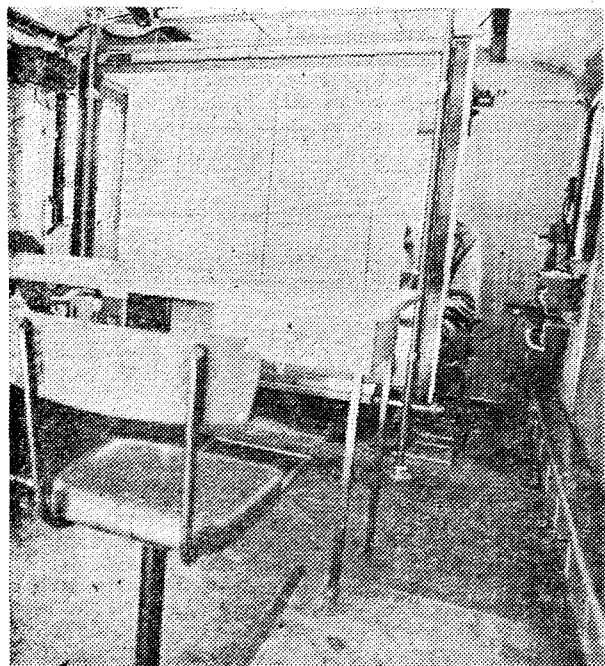
Raketomet M-63 ima 32 cevi kal. 128 mm. Vsaka cev je dolga 1 meter, največji domet orožja je 9 km. Z eno cevjo lahko izstrelimo 5 raket v minuti, ko pa streljamo rafalno, se rakete v ceveh aktivirajo druga za drugo v časovnih razmakih 0,6 sekunde, 0,4 sekunde ali 0,2 sekunde. Raketomet je na bojnem položaju prazen težak 1400 kg, napolnjen pa 2200 kg.

Raketomet strelja s trenutno-fugasnimi raketami M-63 kal. 128 mm, ki imajo vžigalnik UTI M-63(OV), električno kapico in trdo pogonsko polnjenje — nitroglicerinski raketni smodnik. Raketa deluje pri nizkih in visokih temperaturah; težka je 25 kg, njena bojna glava pa 8 kg. Eksplozivni naboj tehta 2,5 kg. Raketa je z vžigalnikom vred dolga 80 cm in doseže hitrost 450 metrov na sekundo. Pogonsko polnjenje tehta 4,8 kg.

HAVBICA M-1 kal. 155 mm: Spada v srednjo artilerijo za splošno podporo in je namenjena za boj s sovražnikovo artilerijo, nevtraliziranje oddaljenih ciljev, rušenje težkih bunkerjev in drugih utrjenih objektov, rušenje rovov, za ustvarjanje prehodov skozi žične ovire in čez minska polja ter za boj s sovražnimi tanki ter drugimi motoriziranimi sredstvi. Havbico vlečejo izključno motorna vozila. Za streljanje uporabljajo naslednje vrste granat: trenutno-fugasne, dimne, kemične, svetilne in šolske.

Kaliber cevi ima 155 mm; cev z zadkom je dolga 3,8 m, medtem ko je izžlebljeni del dolg 2,9 m. V cevi je 50 žlebov in 50 polj. Začetna hitrost granate je 600 metrov na sekundo. Največji pritisk v cevi je 2300 kg na kvadratni cm, energija na ustju cevi pa 684.000 kgm. Havbica ima največji domet 15 km in največje dovoljene trzaje: 1500 mm pri elevaciji od 0 do 25 stopinj ter 1050 mm pri elevaciji od 40 do 63 stopinj. Havbica je na bojnem položaju težka 6 ton, granata tehta 45 kg, njen smodniški naboj pa 6,3 kg. V pohodnem položaju je havbica dolga 8 m, med obema zunanjsima robovoma koles je široka 2,4 m in nad desnim ščitom visoka 1,8 m. Vsak obrat ročice na napravi za uravnavanje nagiba cevi spremeni nagib za 15 tisočev, obrat ročice na napravi za uravnavanje smeri pa spremeni smer za 10 tisočev. Normalna hitrost streljanja je 3 granate v minuti, med daljšim streljanjem pa ena granata v minuti.

CENTER ZA OPAZOVANJE NEBA IN JAVLJANJE C-VOJ: Center sprejema podatke — med drugim tudi od radarjev P-15 M — o položaju v zraku, vodi pregled nad situacijo v zraku, obvešča uporabnike podatkov o bližajočih se sovražnikovih letal ter vodi delo radarskih in vizualnih opazovalnih postaj. Hkrati lahko sprejme podatke od 4 obveščevalnih opazovalnic. V minuti lahko sporoči enotam na položajih koordinate 15 ciljev (8 do 15). En podatek o cilju obdela v 5 do 15 sek. Center z vso opremo je montiran v zaprtem velikem terenskem vozilu.

Z RAZSTAVE OROŽJA IN OPREME V LJUBLJANI

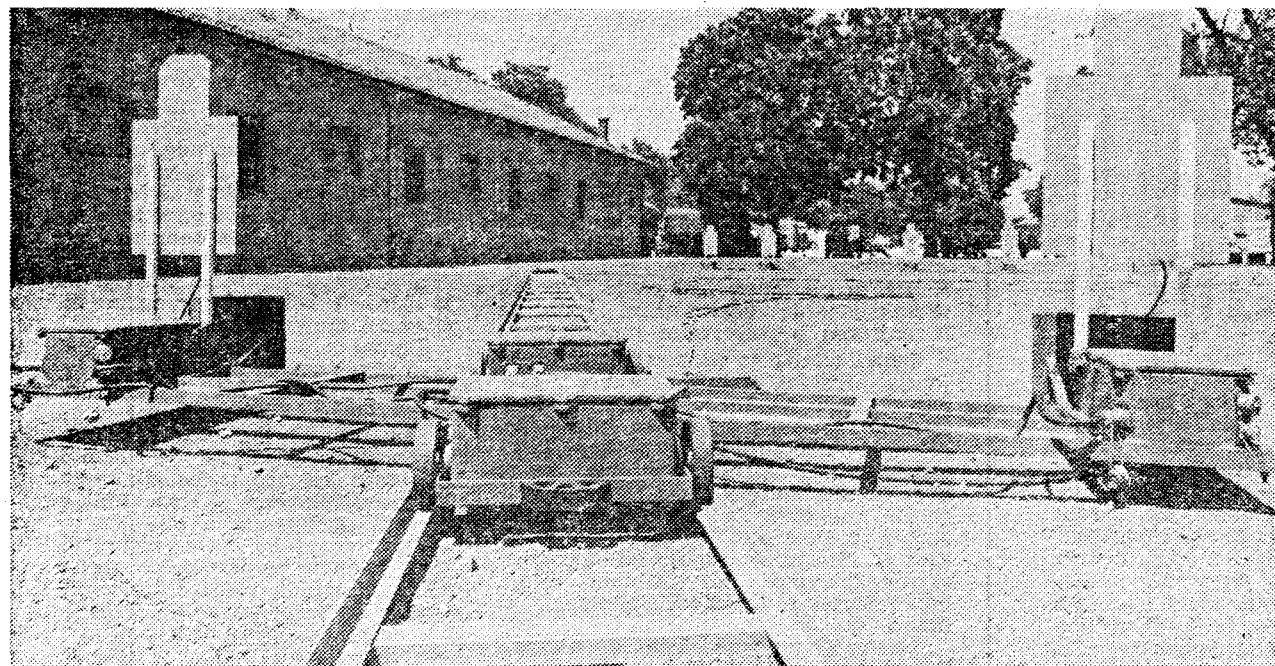
MOČ NAŠE VOJSKE

Tokrat že tretjič, in še zmeraj ne poslednjič, odstopamo vso strah najzanimivejšim primerkom orožja in opreme, ki so bili v drugi polovici maja razstavljeni na veliki razstavi v Ljubljani. Prepričani smo, da je naš prikaz naletel na ugoden sprejem pri vseh, ki si razstave iz kakršnegakoli vzroka niso mogli ogledati, še predvsem pa med mladimi bralci in med rezervnimi vojaškimi starešinami, saj bodo prav slednji še kako potrebovali podatke, ki jih za posamezno orožje navajamo pod slikami — prav jim bodo prišli, ko bodo na orientacijsko-taktičnih pohodih odgovarjali na vprašanja o taktično-tehničnih lastnostih orožja, ali ko bodo konec leta tisti, ki jih ne bo na pohodih, opravljali obvezne izpite.

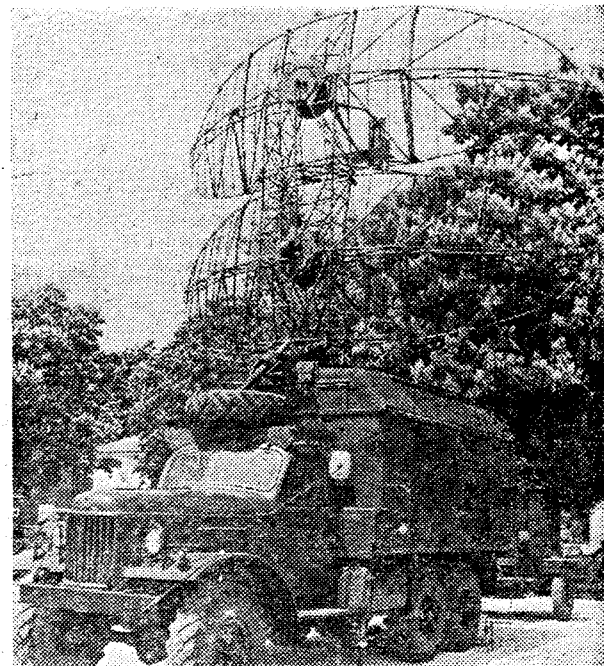
Besedilo: MIROSLAV ULČAR
Fotografije: MARJAN GARBAJS

STEREOSKOPSKI DALJINOMER DS-M 61: Uporablja ga artilerija in lahko meri razdalje od 400 do 1600 metrov, poleg razdalj pa tudi kote in odstope zadetkov; z njim je moč opazovati sovražnikovo ozemlje ter določati koordinate ciljev in tudi lastne točke, kjer je postavljen. Stereoskopski daljinomer DS-M 61 tehta 14,4 kg, njegov podstavek 5,6 kg, medtem ko je koordinati računalnik težak 5,2 kg.

AVTOMATSKO STRELISČE: Skonstruirali so ga domači strokovnjaki, namenjeno pa je za strelske vaje z lahkim pehotnim orožjem. Medtem ko se strelci stoje, kleče ali leže razporede na položaju, od koder streljajo, se začno tarče premikati po tirnicah, streljajo pa lahko tudi na nagibne tarče na drugem koncu strelišča. Avtomatsko strelišče na ta način omogoča tudi vaje v streljanju na premične cilje ter cilje, ki so vidni le od časa do časa za kak hip. Tarče se avtomatično »sklanjajo«, kar pomeni, da se je cilj skrčil za kritje, ob zadetkih pa padejo in oddajajo signale.

RADAR P-15 M: Namenjen je za odkrivanje ciljev v zraku, ki letijo na malih in srednjih višinah, in za določanje njihovih koordinat — azimuta ter poševne oddaljenosti. Vozilo s kabino je težko 9 ton, medtem ko prikolica z generatorjem tehta 2 toni. Vozilo je široko 3 metre, visoko 4 m ter skupaj s prikloico dolgo 11 metrov.

SOVJETSKO OROZJE ZA SIRIJO

Po podatkih iz ZDA naj bi Sovjetska zveza dobavila Siriji od začetka tega leta dalje kakih 40 letal MIG-21 in dve minolovki.

Po drugi strani pa so v tem letu, kot poročajo krogi, ki so blizu Pentagonu, pospešili tudi dobavo sovjetskega in čehoslovaškega orožja Iraku. Iraška vojska je prejela nekaj izvidniških čolnov in čolnov, oboroženih z raketami, ter helikopterje M-16, v katerih je prostora za 65 oseb. Poleg tega so poslali v Sovjetsko zvezo na nadaljnje urjenje štirideset iraških pilotov.

Pred tremi meseci sta Irak in Čehoslovaška podpisala pogodbo o dobavi orožja v skupni vrednosti 80 milijonov dolarjev. V okvirih tega sporazuma bo Irak prejel iz Čehoslovaške med drugim tudi približno 50 šolskih letal.

TUDI UGANDA SE OBOROŽUJE

Iz ameriških krogov poročajo, da general Amin kupuje sovjetsko orožje. Če bodo pogajanja s sovjetsko vojaško delegacijo uspešna, po tem bo ravnotežje sil v vzhodni Afriki spremenjeno v sovjetsko korist. Sovjetska zveza naj bi s tem, kot menijo Američani, dobila svoje oporišče v tistem delu Afrike, ki so ga doslej prištevali v zahodno vplivno območje.

Drugače pa ima Uganda že od prej nekaj sovjetskega orožja. Gre predvsem za eskadro sovjetskih letal MIG.

Pred kratkim je Amin izjavil, da bo Uganda vzpostavila tudi lastno vojno mornarico. Pri tem pa ni jasno, kje bo ta mornarica plula, zakaj Uganda ni pomorska dežela. Menda je tudi Francija pripravljena prodati Ugandi 80 oklepnih vozil, oboroženih z vodljivimi raketami. Ta novica pa je pri ugandski južni sosedu Tanzaniji naletela na ostre ugovore.

NOVO KITAJSKO TERMONUKLEARNO OROZJE

V članku, ki je bil v zvezi z razvojem kitajske vojaške moči objavljen v nekem francoskem vojaškem časopisu, piše, da je v oborožitvi kitajske vojske že prvih 25 balističnih izstrelkov, ki imajo doomet 1500 kilometrov in katerih moč je nekaj deset kiloton. Že letos pa naj bi kitajska vojska prejela nove rakete z dosegom 3.000 kilometrov, medtem ko bodo prve kitajske termonuklearne bombe končane čez dve leti.

LJUBLJANA,
CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

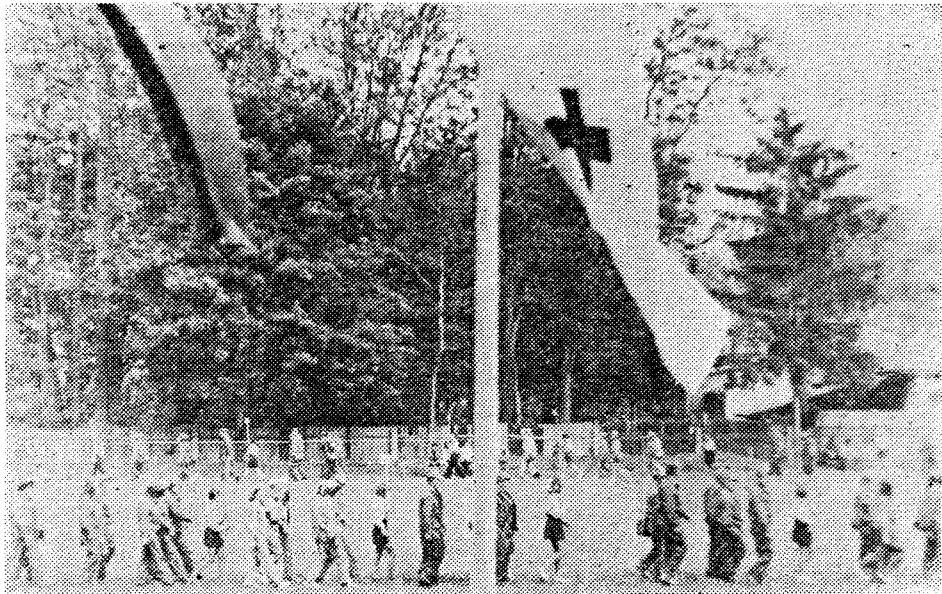
modularni blok
stropnik monta — višine 12 cm
in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm
v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNIK«
je na razpolago ves ostali
gradbeni material (apno, cement,
ni strešnik, salonit, elementi za
dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965
ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA
SOLIDNE CENE

Priznanje požrtvovalnemu delu

Sprevod enot prve pomoči

V metropoli ob Muri je bilo 26. in 27. maja letos V. republiško tekmovanje enot prve pomoči v organizaciji republiškega sekretariata za narodno obrambo Slovenije in republiškega odbora RK Slovenije ter pod pokroviteljstvom občinske skupščine Murska Sobota. To tekmovanje je bilo hkrati dokaz vztrajnega in požrtvovalnega dela vseh enot prve pomoči bodisi v okviru civilne zaštite ali RK. Strokovno izobraževanje, ki poteka iz leta v leto ter je dopolnjevanje tudi že osvojenega znanja ter poglobljenih odnosov do sočloveka, je plod dela številnih slovenskih zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev, saj le zdravstvena strokovna usmerjenost, ki je odraz doslednih in globljih odnosov do naše sodobne in samoupravne družbe, zmore vključiti tisoče in tisoče obča-

nov po vsej naši domovini v vrste usposobljenih enot prve pomoči: v civilni zaštiti in RK!

Tudi to pot je bila Murska Sobota prijetni gostitelj obiskovalcev: tekmovalcev in gostov od blizu in daleč. Tu se je zbralo 51 tekmovalnih ekip s 318 člani iz Slovenije in Avstrije. Med gosti so bili predstavniki našega družbenega in političnega življenja ter bratskih jugoslovanskih republik. Nadalje so se odzvali povabilu gostje iz Avstrije, Madžarske in Švice. Skratka, ta dva dni je bilo v Murski Soboti vse živo. Tekmovanje enot prve pomoči, ki je zajemalo teoretični in praktični del, je bilo slovesna manifestacija, ki sodi med mednarodne dogodke že zaradi prvotne organizacije, ki skrbi za prvo pomoč — Rdečega križa. Uspehi tekmovalcev in njihovo ne-

prekinjeno delo ter hkrati tudi enako delo vseh onih članov enot prve pomoči, ki se niso mogli udeležiti tega tekmovanja so plod prostovoljnega in neprekinjenega dela. Pri tem ni meja ne v poklicih in ne v starosti; vsi so del svojega življenja posvetili pomoči sočloveku.

V zadnjih petih letih se je občinskih tekmovanj enot prve pomoči udeležilo skupno 2.648 ekip s 14.698 člani. Na letošnjem tekmovanju pa sta sodelovali tudi dve ekipi iz Avstrije. Tovariš Polde Študelj je med pozdravnim govorom poudaril: »Ta ugotovitev seveda ne pomeni, da prizadevanja niso več potrebna, temveč naj pove le, da večletni napor organizacij in aktivistov RK ter vodstvenih organov in članov civilne zaštite niso bili brezuspešni. To nam naj bo v vzpodbudo, da bomo s tem delom enako marljivo nadaljevali tudi v prihodnje.«

V slovesnem sprevodu so se zvrstili vsi tekmovalci, žal pa smo med njimi pogrešali ekipe slovenskih srednjih in visokih šol in to vsaj zdravstvene smeri! Še in še bo treba v organizacijo vključevati tiste, ki še stojijo ob strani.

Na V. republiškem tekmovanju enot prve pomoči je bila najuspešnejša tekmovalna ekipa iz občine Ljubljana-Bežigrad. Nekaj najuspešnejših ekip prve pomoči bo sodelovalo 16. in 17. junija letos na zveznem zboru, ki bo na Bledu.

Organizatorji so ob letošnjem tekmovanju v Murski Soboti izrazili priznanje delu in hkrati zahvalo za požrtvovalnost tekmovalcem, vsem članom civilne zaštite in RK ter vsem in vsakomur, ki je vložil v izobraževanje tisočev naših državljanov svoj trud in jim posreboval svoje strokovno znanje! Tudi v prihodnje bodo enote prve pomoči obnavljale in nadaljevale to svoje delo, vsi pa moramo približevati našim delovnim ljudem skrb za sočloveka in jih skušati prijateljsko vključiti v naše vrste.

Test in slika:
BOŠTJAN NOVŠAK

Zelo uspešna vaja

Partizanska enota v Zrečah pri Slovenskih Konjicah je pred kratkim pripravila in uspešno izvedla letošnjo prvo vajo. Njen osnovni namen je bil v strokovnem urjenju in vzgoji starešin ter njenih pripadnikov, začetek prvih priprav pa sega že precej v preteklo mesec, ko so v dokaj konkretnih razgovorih in sklepih oblikovali posamezne naloge.

Ko so jih oblikovali, zlasti še iz vidika delovanja partizanske enote, so v Zrečah šli z naslednjih izhodišč: da je treba usposobiti starešinski kader do komadirja oddelka za čimbolj samostojno vodenje enote in izvajanje vzgoje in urjenja; potrebno je usposobiti varnostno in obveščevalno službo za samostojno izvajanje svojih nalog, še predvsem pa aktivirati in usposobiti odbore za splošni ljudski odpor ter preizkusiti delovanje družbenopolitičnih organizacij kot celote ob sodelovanju partizanske enote; nujno je, da se preizkusi delovanje enote civilne zaštite, splošnega ljudskega odpora in ostalega prebivalstva ob sodelovanju partizanske enote z improviziranim agresorskim napadom iz zraka na kraj Nova Dobrova pri Zrečah ter na tamkajšnjo kovaško industrijo; seveda bo treba vključiti v sestavo partizanske enote del mladine, predvsem v obveščevalno službo, in preizkusiti delovanje kurirske službe, določene za izvedbo mobilizacije.

Poveljstvo zreške partizanske enote je pri tem upoštevalo tudi izkušnje iz lanskega leta, tako da so se letos lahko lotili težjih in tudi zahtevnejših nalog. V razgovorih, ki jih je imelo v času priprav, so sodelovali še drugi funkcionarji partizanske enote do politdelegatov, kasneje pa še predstavniki odborov za splošni ljudski odpor, družbenopolitičnih in delovnih organizacij. To obdobje so izrabili še za ogled in analizo terena, na katerem naj bi vaje potekale. Vse to naj bi pomagalo pri uspešnem načrtovanju predvidene vaje, še posebej pa starešin-

skemu kadru. Slednji je namreč moral ugotoviti ustrezne poti pohoda in rajon zbiranja celotne enote.

Poleg teh povsem operativnih načrtov so predstavniki enote sklicali še poseben sestanek s kurirji in jim pojasnili njihove naloge, z vodstvom podjetja Kovaška industrija pa so določili še najustrenejši datum za začetek vaj, ki so nato trajale polne štiri dni. Seveda so pri tem tvorno sodelovali tudi s poveljstvom občinske partizanske enote, ki je dajalo in nakazovalo ustrezne naloge. Tako je tudi po tej poti bila zagotovljena enotnost akcije in njeno enotno vodenje kot pogoja za dosego zaželenega cilja.

Analize po končani vaji so pokazale, da so veliko večino nalog opravili zelo dobro kljub temu, da je pripadniki enote deloma oviralo deževno in razmeroma hladno vreme. Sredi noči izvedena mobilizacija je potekala po določenem načrtu, ki je predvideval, da se mora vsaka skupina zbrati na odrejenem mestu, kamor je ekonom dostavil orožje. Le malo je bilo takih, ki so zamudili, pri čemer pa je potrebno upoštevati oddaljenost bivališč pripadnikov od zbornih mest ter hribovit teren v okolici Zreč. Celotna partizanska enota se je zbrala na določenem mestu že v zgodnjih jutranjih urah z vso opremo in pripravljena, da takoj stopi v boj.

Najprej so opravili obvezen vojaški pregled. Ko so bile te formalnosti končane, so prišle na vrsto različne naloge, določene v programu urjenja in vzgoje. Osnovni poudarek je bil tokrat na seznanjanju s protitankovskimi in protipehotnimi minami, postavljanju in razminiranjem min, v praktičnih vajah pa so se pripadniki urili v me-

tanju ročnih bomb. V družbenopolitičnem delu vzgoje so imeli predavanje o protidiverzantskem boju, zdravnik občinske enote pa jih je seznanil z življenjem v naravi, zlasti v primeru ko manjka hrane, in o uporabi vsega tistega, kar daje narava: od raznih korenin do žuželk.

Na terenu, kjer so se pripadniki enote vadili, so jih med drugim obiskali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, učenci osnovne šole in člani odborov SLO iz Zreč. Drugi dan vaj so skupaj pripravili večji partizanski miting, pri katerem so sodelovali tudi godba na pihala iz Slovenskih Konjic, moški pevski zbor iz Zreč, pionirski pevski zbor tamkajšnje šole in ansambel partizanske enote.

V izvedbi celotne vaje sta prišli do svojega izraza še dve pomembni akciji, in sicer napad na Kovaško industrijo Zreče ter ureditev prehrane za pripadnike enote. Napad je bil izveden v nočnih urah, ko se je enota v posameznih skupinah in iz različnih smeri neovirano ter neopazno približala tovarni, ki je bila v kratkem času obkoljena. Akcija je potekala povsem po vojaško in je posebej dokazala dobro izurjenost celotne enote.

Glede prehrane pa je potrebno zapisati, da je skrb za to področje v deloti prevzel odbor za splošni ljudski odpor v »dolini« in enota s tem ni imela nobenih težav. Že prvi dan zjutraj, ko so pripadniki prišli na svoja zborna mesta, so jim iz doline pripeljali prvi zajtrk, to nalogo pa so v odboru za SLO opravljali vse dni vaj. Izbirali so najbolj skrite poti in ceste, ko da gre v resnici za »vojni čas«, ko se je treba skrivati pred sovražnikom. Zreška vaja je torej imela za ta kraj velik pomen, saj so v njej praktično sodelovali vsi — od pionirjev na osnovni šoli do borcev NOB, ki so sedaj v odborih SLO in raznih organih.

Besedilo in slika: VINKO LANGERHOLC

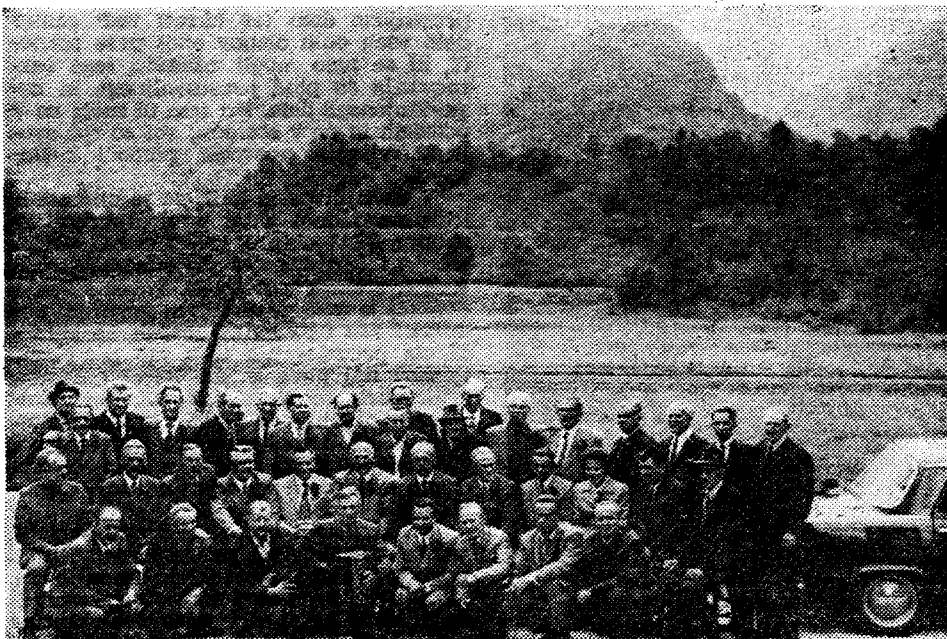

Partizanska enota iz Zreč na zbornem mestu

telegrami

NOVO MESTO: Osnovna organizacija ZRVS Stopiče je imela maja orientacijsko-taktični pohod, ki se ga je udeležilo 97 odstotkov rezervnih starešin, poleg njih pa tudi 15 mladincev. Pohod so imeli tudi v Sentjernej, kjer je bila udeležba stoodstotna, zraven pa je bilo 25 mladincev. V Bireni vasi so se pohoda udeležili vsi rezervni starešine, devetnajst neobveznih pa je prišlo na strelske vaje z vojaško puško. Zraven je bilo tudi 17 mladincev. Osnovna organizacija Novo mesto — desni breg pa je imela maja kar tri pohode; udeležba je bila 80-odstotna.

KOČEVJE: Do konca aprila so na območju osnovnih organizacij ZRVS in ZZB v kočevski občini zbrali 3045 din za gradnjo spominskega doma borcev in mladine v Kumrovcu. Zbiranje pa še ni končano.

BOVEC

SREČANJE PO 30 LETIH

Živimo v času, ko praznujemo zgodovinska obdobja iz časov NOB. Vsi jugoslovanski narodi slavijo v teh letih dolocene zgodovinske prelomnice, ki so značilne za našo osvobodilno borbo, borbo za obstoj v letih 1941–1945.

Tembolj so pomembna za nas Primorci, saj smo z našo aktivno borbo proti mračnjastvu fašizma, izpovedali ne samo svojo nacionalno zavest jugoslovanstva, temveč tudi zahtevo po priključitvi primorskega življa k ostalim jugoslovanskim narodom.

S temi besedami je zbrane prvoborce iz gornje Soške doline nagovoril prvoborec domačin iz Čezsoče in eden od organizatorjev vstaje na Bovškem Čopi Franc Borotin.

Predvsem po zaslugi pokojnega Ferda Kravanja-Petra Skalarja, Borotina in drugih političnih emigrantov, ki so se po nalogu glavnega štaba NOV in POJ vrnili na Primorsko z nalogo, da tu organizirajo vstajo proti fašizmu, se je tudi na Bovškem že zgodaj spomladi leta 1942 zanečela iskra upora in že v jeseni istega leta je bila formirana Bovška četa. Ta se je že meseca januarja in februarja 1943 povečala za 93 novih borcev iz celotne bovške doline, ki so se množično odzvali klicu KPJ in OF.

V težkih borbah, ki so sledile, jih je padlo 33, po vojni jih je umrlo nadaljnjih devet.

Preživeli so se zbrali v partizanski Čezsoči in na tovariškem srečanju obujali spomine na težke, a vendar svetle dneve, preživete v NOV.

Zbrane borce so pozdravili in jim zaželeli dobro počutje učenci osnovne šole iz Bovca. Pripravili so jim tudi kratek kulturni program.

LOŽ

SREČANJE PRIPADNIKOV SLIVNIŠKEGA BATALJONA — 9. JUNIJA

Priprave na srečanje članov tako imenovanega civilnega taborišča ali slivniškega bataljona gredo h koncu. Razširjeni odbor notranjskega odreda za »civilno taborišče« bo pripravil vse potrebno, da se bodo udeleženci srečanja kar najbolje počutili. Srečanje bo prirejeno v počastitev tridesetletnice razpustitve taborišča, in sicer 9. junija.

Tega dne se bodo udeleženci ob pol devetih zbrali pred tovarno Kovinoplastike v Ložu. Delovna organizacija te tovarne je prevzela pokroviteljstvo nad prireditvijo. Po ogledu tovarne se bodo udeleženci lahko tudi z avtobusi odpeljali na Zupanov laz pri Babnem polju, kjer bo ob enajstih krajša kulturna prireditev, ki jo bodo pripravili učenci osnovne šole heroja Janéza Hribarja. Hkrati bodo odkrili spominske plošče. Ena izmed plošč bo v Šimenovih dolinah, kjer so belogardisti in Italijani 19. decembra 1942 napadli civilno taborišče in umorili Antona Avsca, drugo pa bodo odkrili na Cinkovcu, kjer so belogardisti 10. aprila 1943 zahrbtno ubili Ivana Petriča in Antona Mlakarja.

Po kulturni prireditvi bo skupno kosilo — partizanski golaž. Popoldne pa si bodo udeleženci ogledali kraj nekdanjega taborišča.

Ob tej priložnosti bodo prireditelji izdali knjižico Slivniški bataljon. Dobili jo bodo brezplačno preživeli pripadniki bataljona, svoji padli, šole v Loški dolini in povabljeni. Natisnili bodo vse doslej objavljene

sestavke o družinah, ki so živele med vojno v gozdovih pod Snežnikom, in dodali še nekatere druge, doslej neobjavljene. Prav tako bo v knjižici seznam padlih in preživelih borcev »civilnega taborišča«. Zbrati hočejo tudi natančne podatke o socialnih in zdravstvenih razmerah preživelih borcev.

SLAVKO BERGLEZ

LJUBLJANA

DELAJSKO ZDRUŽENJE VVI SAVSKO NASELJE

Združenje vojaških vojnih invalidov »Savsko naselje« v Ljubljani uspešno uresničuje sklep zadnjega rednega zbora, kar je predvsem zasluga njegovega odbora. Letos sta bila že dva množična sestanka članstva. Ob tej priložnosti smo obravnavali vse pereče naloge. Odbor je med drugim tudi poskrbel, da smo lepo proslavili 8. marec. Med prvimi smo bili pri zbiranju prispevkov za dom v Kumrovcu; 98 članov je prispevalo 1010 din.

Združenje ima zelo skromne dohodke; le s članarino ni mogoče izpolniti vseh nalog, zlasti ne pomagati podpre potrebnim članom. Zato je že tradicija, da vsako leto priredijo srečolov. Prav zato imajo še 4000 prihrankov, ki jih je občni zbor že leta 1971 soglasno namenil za zgraditev pokritega bazena z ogrevano morsko vodo v Strunjanu. To so potrdili tudi na letošnjem zboru. Želijo le, da bi pristojni organi začeli čimprej uresničevati načrt za prepotrebno graditev v korist invalidom in borcem.

Vodstvo skrbno gospodari z dohodki, zato pa je tudi bilo mogoče doslej vsako leto prirediti izlet za člane v zgodovinsko pomembne kraje. Zlasti lep je bil letošnji dvodnevni izlet 12. in 13. maja. Končni smoter izleta je bilo zgodovinsko Jajce. Med potjo pa smo se ustavili še v številnih drugih pomembnih krajih, predvsem v Beli krajini. Pomudili smo se ob Plitvičkih jezerih. Nato smo se ustavili v Bihaču in si ogledali dvorano, kjer je bilo prvo zasedanje AVNOJ. Potovanje smo nadaljevali v Drvar. Ogledali smo si podzemeljsko votlino, kjer je bival tovariš Tito. Počastili smo spomin padlih junakov pred njihovim spomenikom. Zvečer prvega dne izleta smo prispeli v Jajce, kjer smo si ogledali vse znamenitosti, predvsem dvorano drugega zasedanja AVNOJ. Vračali smo se po soteski ob Vrbasu in se ustavili v Banjahuki. Ogledali smo si tudi veličastno grobnico okrog 40 000 padlih krašnikov na Kozari.

Izleta na okrog 900 km dolgi poti se je udeležilo 51 članov.

Že doslej uspešno opravljene naloge združenja utrjujejo prepričanje, da bo odbor prav tako dobro nadalje izpolnjeval delovni program.

DANILO JURCA

Člani ZVVI Savsko naselje pred slapom Plive v Jajcu

RAVNE NA KOROŠKEM

SREČANJE BORCEV IN MLADINE NA NARAVSKIH LEDINAH

Občinska konferenca Zveze mladine Slovenije Ravne na Koroškem organizira vsako leto srečanje borcev, mladine, rezervnih vojaških starešin in pripadnikov JLA iz Mežiške doline. S temi majskimi srečanji počastijo rojstni dan predsednika Tita, praznik mladosti in obudijo spomin na pomemben dogodek iz leta 1945, ko je na Poljani v občini Ravne na Koroškem združena Titova partizanska vojska zmagovito končala drugo svetovno vojno.

Prizorišče letošnjega majskega srečanja so bile Naravske ledine. Številnim udeležencem srečanja sta spregovorila Drago Delalut, predsednik komisije za splošni ljudski odpor pri občinski konferenci zveze mladine Ravne na Koroškem in Franc Levar, član občinskega odbora zveze borcev NOV Ravne na Koroškem. Drago Delalut je v slavnostnem govoru poudaril, da so vsakoletna majska srečanja v krajih, znanih iz NOB, ena od uspešnih oblik prenašanja tradicij NOB na mladi rod in pregleda pripravljenosti mladih na splošni ljudski odpor. Podčrtal pa je tudi, da so mladi pripravljeni za vsako ceno obvarovati pridobitve revolucije in braniti našo samoupravo socialistično skupnost pred morebitnimi napadalci.

Omenimo naj, da so na slavlju na Naravskih ledinah razglasili tudi rezultate tekmovanja mladih za spise na tematiko o narodnoosvobodilni borbi.

—M—

BLED

SREČANJE V NARAVI

Združenje borcev NOV Bled je prejšnji teden poslalo svojim članom vabila, naj pridejo v nedeljo v gozdček nedaleč od Bleda.

Res se je že v prvih popoldanskih urah zbralo na dogovorjenem kraju nad tristo starih znancev iz partizanskih časov, z njimi pa so bili tudi nekateri mlajši. Čeprav živijo na Bledu, so zaposleni na različnih delovnih mestih in se malokdaj vidijo. Prav zato so bili vsi veseli, ker so na tem srečanju spet obudili spomine na nekdanje prelepe tovarištvo, ki jih je tako trdno povezovalo v najtežjih letih. Sedli so v cvetočo travo ob robu gozdička, se pogovarjali, pripovedovali drug drugemu, kako živijo, kmalu pa se je oglasila že skoraj pozabljena partizanska pesem.

Ko so se v mraku poslovljali, so kar po vrsti predlagali odbornikom, naj večkrat organizirajo podobna srečanja.

M. S.

BORCI »CIVILNEGA LOGORJA«, POZORI!

V soboto, 9. junija letos, bo srečanje borcev nekdanjega »civilnega logorja« pod Snežnikom, ki je imel kamuflačno ime Slivniški bataljon. Zbirališče bo ob pol devetih pred Kovinoplastiko v Ložu, potem ogled tovarne, odhod na Zupanov laz, kjer bodo odkrili spominska obeležja, kjer bo kulturni spored in partizanski golaž.

Tovarišicam in tovarišem iz »civilnega logorja« so bila poslana vabila na naslove, s katerimi razpolaga pripravljalni odbor. Če kdo vabila ni dobil, naj se ravna po tem obvestilu!

SLOVENJ GRADEC

ŠTEVILNE PRIREDITVE V POČASTITEV OBČINSKEGA PRAZNIKA

V Mislinjski dolini slavijo že vrsto let občinski praznik v začetku junija v spomin na pomembno zmago borcev Zidanske brigade, ki so prve dni junija 1944 pregnali okupatorja z Male kope na zahodnem Pohorju.

V občini Slovenj Gradec bodo tudi letos s številnimi prireditvami počastili občinski praznik. Slavje bo trajalo od 3. do 10. junija, združeno pa bo s proslavo 200-letnice tovarne kovanih izdelkov Gorenje-Fecro in 25-letnice Lesno industrijskega podjetja Slovenj Gradec.

V umetnostnem paviljonu bo med praznovanjem odprta razstava o razvoju tovarne kovanih izdelkov Gorenje-Fecro, se pravi o razvoju kovaštva in kosarstva v Mislinjski dolini, razstava likovnih del »Skupine 72«, v Slovenj Gradcu pa bodo odprli TRIM stezo, gostovala bosta KUD »Študent« iz Maribora in Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane.

Dne 9. junija zvečer bodo po vsej Mislinjski dolini zagoreli prazniku na čast kresovi, 10. junija pa bodo osrednje slovesnosti na čast praznika občine Slovenj Gradec

v Mislinji. Tam se bodo sešli na slavnostno sejo občinski odborniki, svojemu namenu bodo izročili igrišča pri osnovni šoli Rado Iršič v Mislinji ter modernizirano cesto Mislinja — Sentilj, slavje pa bodo združili še s proslavo 70-letnice gasilskega društva Mislinja.

Muzej ljudske revolucije Slovenj Gradec pa bo pripravil v prostorih osnovne šole Rado Iršič v Mislinji priložnostno potujočo razstavo.

(M)

pravna posvetovalnica

ALI NAJ VLOŽIM PRIJAVO

B. A., Col

Vprašanje: V naši pravni posvetovalnici ste brali, da imajo upokojeanci, borci NOV, pravico do povečanja pokojnine. Vi ste bili upokojeni 1969 in ste imeli 41 let in 5 mesecev pokojninske dobe. Ste borec NOV pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943. Zato bi radi vedeli, ali imate pravico do povečanja pokojnine in za koliko. Prav tako sprašujete, če morate do 30. junija vložiti prijavo na zavod za socialno zavarovanje ali prijave ni treba vložiti. Ali pa bo zavod za socialno zavarovanje sam priznal povečanje pokojnine uradoma?

Odgovor: Člen 61. statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS, na katerega se pravilno sklicujete, res določa, da se borec NOV pokojnine poveča. In sicer tistim, ki so po izpolnitvi 35-letne (moški) oziroma 30-letne (ženske) delovne dobe še nadalje ostali v zavarovanju, ne da bi uveljavili pravico do pokojnine. Seveda to povečanje ne velja samo za udeležence NOV temveč za vsa zavarovance, le da se tem pokojnina poveča, če ostanejo v službi nad 40. oziroma 35. letom pokojninske dobe. Pokojnine se povečajo za vsako leto zavarovanja po izpolnitvi navedene pokojninske dobe za 1 odstotek, skupno pa največ 5 odstotkov. V členu 343 istega statuta je določeno, da morajo upokojeanci do 30. junija vložiti prijavo, s čimer bodo dobili pravico, da se jim pokojnina poveča od 1. januarja letos. Tisti, ki se bodo prijavili kasneje, bodo dobili povečanje od prvega naslednjega meseca po vložitvi zahteve.

Svetujemo, da vložite prijavo, ker se vam bo pokojnina povečala za 5 odstotkov. Res da so na zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani pojasnili, da bodo povečanje izvršili uradoma brez posebnih prijav. Vendar pa prijava v smislu določil statuta najbrž ne bo odveč.

TEŽAVE PO RAZVEZI

T. K., Šoštanj

Vprašanje: Ste članica ZB, vdova, leta 1969 ste se ponovno poročili. Žal s človekom, ki ste ga premalo poznali. Zdaj ste od njega že razvezani, ker vas je goljufal. Vso svojo pokojnino ste porabili za preživljanje, on pa vam je dajal le od 20.000 do 50.000 st. din. Zdaj sprašujete, kako naj pridete do svojih pravic, ker nimate poleg pokojnine denarja za odvetnike. Bivši mož ima milijone v hranilnici, vas pa je skoraj uničil. Odnesele je vse stvari, ki sta jih kupila med zakonom. Pišete tudi, da je bil med vojsko pri vermanih v Gradcu, da ste videli njegovo sliko, da je goljufal tudi davkarjo, ko je prodal posestvo in navedel preizek znesek.

Odgovor: Predvsem bi vam pojasnili, da je vse premoženje, ki ga mož in žena pridobita v času trajanja zakonske zveze, skupna last obeh zakoncev. Zakonca si po razvezi lahko to premoženje sama razdelita. Če pa se glede delitve ne moreta sporazumiti, odloča o tem sodišče. Najprej mora sodišče ugotoviti, kakšen delež enega in drugega zakonca na tem skupnem premoženju. Sele potem, ko je ta postopek končan in delež ugotovljen, je mogoče to skupno premoženje deliti. Za to pa je poseben postopek, prav tako seveda pri sodišču.

Na podlagi podatkov vašega pisma vam svetujemo, da se obrnete na občinsko sodišče v Šoštanju in tam predlagate, da sodišče določi, kakšen delež na skupnem premoženju pripada vam in kakšen delež bivšemu možu. Za to ni treba, da si vzamete odvetnika. Na uradni dan lahko predlog daste na sodišču na zapisnik. Seveda pa to velja le za stvari, ki sta jih nabavila, npr. televizor, pohištvo itd. Ne morete pa od bivšega moža ničesar zahtevati, ker ste za preživljanje porabili svojo pokojnino, on pa je za skupne potrebe prispeval premalo.

imeli smo ljudi

Marija Tomazin

Od Marije Tomazin iz Mežice so se za vedno poslovile tudi številne tovarišice, ki so z njo trpele v taborišču Ravensbrücku. Marija se je rodila leta 1900 v rudarski družini. V zgodnji mladosti si je morala začeti sama služiti kruh. Delala je tudi v mežiškem rudniku svinca in v topilnici. Vzgojila je pet otrok. Ko je med okupacijo odšel starejši sin k partizanom, so se Nemci znesli nad družino. Dve leti in pol so trpeli po zaporih in v taborišču. Na zadnji poti je Marijo spremljala tudi rudarska godba.

Ivan Švent-Filip

Ivana Šventa-Filipa iz Klanca pri Dobrni smo pokopali na dobrnskem pokopališču. Rodil se je leta 1892 v kmečki družini v Klanecu. Po prvi svetovni vojni je bil koroški borec. Med narodnoosvobodilno vojno se je med prvimi, leta 1941, pridružil osvobodilnemu gibanju z vso svojo družino. Bil je član prvega terenskega odbora OF, pozneje pa njegov sekretar. Aktivistom je bil najboljši zgled. Med ljudmi si je pridobil velik ugled, kar se je pokazalo tudi na pogrebu. Tudi Združenje borcev NOV se mu je lepo oddolžilo za njegovo nesebično delo. Milan Rehar se je od pokojnika res tovariško poslovil ob odprtem grobu.

Alojz Janžekovič-Stric

Od Alojza Janžekoviča-Strica, bivšega pripadnika Rdeče armade in pomembnega družbenopolitičnega delavca smo se poslovili 19. maja na pokopališču v Radovini. Bilo mu je 79 let. — Rodil se je v revni belokranjski družini. Izučil se je za peka in moral je po svetu za zaslužkom. Bil je

vojak že med prvo svetovno vojno. Na ruskem bojišču se je predal. V ujetništvu je spoznal trpljenje ruskega ljudstva in kmalu se je pridružil boljševikom tu se je potem bojeval za zmago revolucije v vrstah Rdeče armade. V domovino se je vrnil leta 1921 in si v Radošah ustanovil družino. Kot naprednega in razgledanega človeka so ga preganjali oblastniki stare Jugoslavije. Bil je med ustanovitelji kmečkega konzumnega društva v Metliki in predsednik vinarske zadruga. Med narodnoosvobodilno vojno je sodeloval z vso družino v osvobodilnem gibanju. Ze leta 1944 je bil predsednik ljudskega sodišča v Metliki.

Valentin Mlakar

Valentina Mlakarja, člana ZB NOV Bukovo, smo spremili na zadnji poti 17. maja na pokopališče v Bukovem pri Cerknem. Rodil se je leta 1902 v zavedni slovenski družini. Pod Italijo je moral služiti vojaščino v kazenskem bataljonu. Po italijanski kapitulaciji se je pridružil borcem brigade Janka Premra-Vojka. Odlikovan je bil z medaljo za zasluge za narod. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Marija Vreček

Marija Vreček, partizanska mama iz Kranja, je umrla 1. maja. Rodila se je leta 1892 na Zg. Beli pri Predvoru. Trdo je morala delati, da je vzredila in izšlo lala tri otroke. Med osvobodilno vojno je vsa njena družina že ob začetku pristopila v osvobodilno gibanje. Njen dom je bil odprt funkcionarjem okrožnega, okrajnega in mestnega komiteja Kranj. Vrstili so se številni ilegalni sestanki, pa tudi ranjenci so našli na njenem domu zatočišče. Pri partizanih sta bila si-

nova Rajko in Jože, hčerka Marica pa je bila obveščevalka. Mama je bila zelo delavna delavka AFZ. Sina Rajka so ujele in 15. januarja 1944 ustrelili v Begunjah, sin Jože pa je padel na Pševem. Mama je ostala trdna tudi po teh hudih udarcih, prevzemala je požrtvovalno vse naloge. Kot zglodna aktivistka je bila odlikovana z redom za hrabrost. Po osvoboditvi je bila prva sekretarka AFZ na terenu Huje-Planina-Cirčiče in delovala je v vseh družbenopolitičnih organizacijah, dokler je ni bolezen priklenila na posteljo.

Ivan Kopitar

Pogreba Ivana Kopitarja iz Zeje pri Komendi se je udeležila množica domačinov in tovariši pokojnika tudi iz Ljubljane. Bilo mu je 78 let. Bil je borec za našo severno mejo leta 1918/19, invalid. Zadnje čase ga je invalidnost močno izčrpala. Med vojno je po svojih močeh podpiral osvobodilni boj, nasploh pa je bil zmeraj zgled zavednega Slovenca.

Marija Lipovšek

Marijo Lipovšek, Mejačevo mamo, smo pokopali 8. maja v Smartnem v Tuhi-nju. Njenega pogreba so se udeležili zastopniki kar štirih združenj borcev NOV s prapori (Smartno, Rakitovec, Zg. Tu-hinj in Srednja vas). Rodila se je leta 1889 v Praprečah. Med narodnoosvobodilno vojno je bila med prvimi, ki so podpirali osvobodilni boj. Aprila 1942 je kuhala za vso kamniško četo. Spomladi 1943 je negovala ranjence. Na njenem domu so se stalno oglašali terenski politični delavci. Blizu njenega doma je bila kurirska postaja, za katero je tudi ona skrbela. Ohranili jo bomo v lepem spominu!

Jože Špoler

Jožeta Špolerja so 18. maja pokopali v Kužlju. Dočkal je 75 let trdega življenja, kakršnega so deležni ljudje ob Kolpi in v dolini Kostela. Rodil se je v Lazih pri Kužlju v kmečki družini, ki je imela devet otrok. Okusil je tudi gorje prve svetovne vojne. Ko je bilo maja 1942 osvobodeno ozemlje ob Kolpi, je postal aktivist. Delal je v odborih OF in v prvih NOO ves čas osvobodilnega boja. Bil je član gospodarske komisije okrajnega NOO Kočevje in skrbel za prehrano vojaških enot, ranjencev in prebivalstva. V povojnih letih je bil ves čas dejaven v družbenopolitičnih organizacijah. Ohranili ga bomo v lepem spominu!

Narciz Šav

Narciz Šav iz Ljubljane je umrl po daljši bolezni 25. maja. Rodil se je na Kortinah pri Črnem kalu leta 1919. Prehodil je trdo življenjsko pot. Vpoklican je bil v italijansko vojsko in med vojno je izkoristil prvo priložnost, da je prestopil k zaveznikom. Decembra 1943 je sodeloval v skupini 76 upornikov v Maison Blancu; uporniki so se opredelili za NOVJ, za Titovo Jugoslavijo. Zato so jih poslali v taborišče nemških in italijanskih ujetnikov, kraljevska vlada pa jih je v Kairu obsodila na smrt, a sodba ni bila veljavna, ker niso bili jugoslovanski državljani. Šav se je vrnil v domovino s skupino letalcev in je sodeloval v končnih bojih za osvoboditev. Nekaj let po vojni je delal doma na kmetiji, zadnjih petnajst let pa je bil pri Tomosu v Kopru. V slovo mu je spregovoril ob odprtem grobu v imenu ZB NOV Rižana in drugih organizacij tov. Sedmak.

20-LETNICA GORENJA

ZVESTOBA ZA ZVESTOBO

1+1=3

GORENJE SLAVI LETOS 20-LETNICO OBSTOJA

To je 20 let naporov, odrekanja, vztrajanja in hotenja, prepričanja, da je izbrana prava pot.

GORENJE je danes nepogrešljiv sestavni del vašega doma, je pomemben del prostega časa, je nagrada moža ženi, staršev otrokom, je vaš spremenjen odnos do okolja in družbe in vaša nova vloga v njej.

GORENJE je vaš prijatelj, ki ste mu poklonili zvestobo v trenutku, ko ste kupili prvi, drugi, tretji ali več aparatov z vedno enakim znakom GORENJE. V jubilejnim letu GORENJE nagraduje vašo ZVESTOBO. Vsak kupec, ki ima vsaj enega od večjih aparatov GORENJA in bo v času od 1. maja do 31. julija 1973 kupil kateregakoli od 10 standardnih proizvodov GORENJE, dobi lepo darilo iz serije malih gospodinskih aparatov in pripomočkov.

Enostavno povedano, če od danes pa do 31. julija 1973 kupite pralni stroj, zmrzovalnik, štedilnik, kuhinjo ali drug večji aparat GORENJE in ob nakupu zahtevate od prodajalca kupon (vpišite ime in priimek ter ostale podatke), prejmete darilo GORENJA: havbo ali 3-miks, sobno anteno, 3-mlin (električni stroj za mletje), kuhinjski element, tehniko ali mixal.

Tako GORENJE dvakrat nagraduje ZVESTOBO — s kvaliteto proizvodov in z lepimi nagradami.

gorenje

Mati z otroki pri partizanih

Ko se je stemnilo, smo si zraven ognja pogrnili odejo in zaradi hude utrujenosti takoj zaspali. Čez nekaj ur je bil odhod. Preiti smo morali nevarno cesto. Ker sem čez zimo zelo oslabela, je bila zame ta pot zelo težavna in naporna. Začela sem pešati, pot do cilja pa je bila še dolga. Partizani so imeli s seboj tudi konja. Ker nisem mogla več naprej, so me posadili nanj. Konj me je ponesel dalje in mi olajšal pot na Kočevsko. Preden se je zdanilo, smo dospeli v Muhavas na Kočevskem. Tam smo se ustavili. V prazni leseni hiši, ki je bila last preseljenega kočevskega Nemca, smo polegli po tleh, ki so bila nastlana s slamo. Okoli desete ure smo se premaknili še za četrto ure dalje. Prišli smo v Turkovo drago. Tam smo se poslovili od Primorcev, ki so nadaljevali pot v Belo krajino. To se je zgodilo 6. aprila 1943.

Življenje v Turkovi dragi

Posedli smo pred hišo na sonce. Gospodinja nam je prinesla toplih in lepo dišečih žgancev. Pojedli smo jih z nepopisnim tekcom. Po dolgem času sem se začela v zadovoljstvu razgledovati po tem kraju in premišljevati o vojni vihri, ki nas je zanesla v ta kraj. Toda že hip za tistim je moje misli zmotilo brnenje letala. Ljudje so začeli bežati proti hribu. »Bežite, Rupnikova štoklja gre iz Kočevja,« so vpili.

Ana Mlakar (Rihtarjeva z Babne police, vdova po Jožetu Mlakarju, Blažkovem iz Babnega polja) s hčerko Anico in sinkom Jožetom nekje na Dolenjskem.

Bila sem zelo iznenadena. To je bila za nas nova nevarnost. Nisem si mislila, da bomo dobili od Italijanov že prvo uro bivanja na Kočevskem tak pozdrav. Podvizali smo se in tudi mi bežali v gozd. Štoklja pa je začela kositi s strojnico in metati bombe. Ljudje iz te vasice so bežali daleč proti vrhu hriba, ki se je razprostiral prav blizu vasi, moja družina in še en fantek iz vasice pa smo ostali nižje, blizu hiš. Skrili smo se za debela debelih bukev. Večje in listje so se na gosto vsipale na nas. Mi pa smo se vrteli okrog bukvinega debla tako, da smo bili vedno skriti od sovržnika. V Muhavasi je štoklja z bombami ubila dve kravi. Ko je ta letalska vihra minila, so se ljudje vrnili na domove. Povedali so, da je tod skozi glavna partizanska pot za Belo krajino in da pride štoklja iz Kočevja večkrat razsajat.

Vasica Turkova draga je stala na pobočju hriba. Nad hišami in vse naokrog je bil sam bukov gozd. Pod vasico je bilo le nekaj obdelanih njiv. Tiste dni je na Kočevskem drevje že brstelo. Zemlja je poganjala nežno travico in vse je zelenelo. Razcvetale so se trobentice in duhte v pomladni sončni dan. Odsevi sonca so se lesketali na ostankih jutranje rose, čebulice so obletavale trobentice in marjetice. Prišel je tovariš iz rajona in nam dodelil stanovanje v leseni hiši, zgrajeni iz brun. Hiša je imela dve sobi. V eni je stanoval Debeljakov oče s svojo hčerko Olgo, drugo pa smo dobili mi. Pozimi smo kuhali v veliki krušni peči, poleti pa pred njo. Ognjišča ali štedilnika ni bilo. Vodo smo dobivali iz kapnice. Sosedje so od nekdaj prinesli dve postelji in malo slame. To je bila vsa naša oprema do konca vojne. V Turkovi dragi so bile samo štiri hiše. Popreje so bile last Kočevjarjev, ki so se

od tam izselili spomladi 1942 na domove izgnanih Slovencev pri Bréstanici. Ljudje, ki sem jih srečevala v teh hišah, so bili vsi begunci. Najbližji Turkovi dragi sta bili Muhavas in Fedreng. Tudi v teh vasicah so živeli zvečine begunci. Vasi Ferderb in Pokštajn sta bili popolnoma zbombardirani od Italijanov. Moj mož je odšel na rajon, ki je imel taborišče četrto ure stran od Turkove drage.

Naj omenim, kako smo živeli ob prihodu v Turkovo drago. Rajon nam je nekajkrat poslal nekaj pire. Moka iz pire je bila podobna ovseni moki. Mlet smo nosili pol ure navzdol do Kolpe, na Zago k Nežki ali na Bilpo. Iz te moke sem kuhala močnik z mlekom. Partizani so nam dodelili zaplenjene emonske krave, vsaki družini po eno. Določeno je bilo tudi, da nam morajo družine, ki so te krave dobile, dati vsak dan en liter mleka. V zameno pa so morali moji otroci skupaj z drugimi vsak dan do zime pasti te štiri krave. V tistem času smo hodili tudi v dve uri oddaljeno vas Kačji potok, ki je bila popolnoma porušena in uničena. Kopali smo krompir, ki ni bil pospravljen pred zimo. Verjetno je na njive zapadel velik sneg, zato krompir ni zmrazil. Kopat smo hodili iz treh vasi: Turkove drage, Muhavasi in Fedrenga. Ta krompir so bili posadili še Kočevjarji, preden so odšli v bogatejše kraje. Ko smo nakopali vsak svoj nahrbtnik krompirja, smo se po bližnjicah vračali domov. Pri tem pa smo morali prekoračiti tudi glavno cesto, ki vodi iz Kočevja v Belo krajino. Čez to cesto smo morali iti zelo previdno, ker so Italijani po njej pošiljali patrulje. Po krompir smo hodili, dokler nismo vsega izkopali.

Odbor Osvobodilne fronte je tisto malo zemlje, ki je bila pod vasico razdelil za preživljanje begunskim družinam v Turkovi Dragi. Tudi meni je ta odbor odkazal kos njive. Tu sem vsadila izbran droben krompir, ki sem ga bila prinesla s Kačjega potoka. Aprila in maja smo se še preživljali s krompirjem nemških Kočevjarjev. Rajonski odbor nam je poslal tudi nekaj koruze. V juliju mesecu so zorele češnje drobnice. Bile so zelo polne. Ker je hrane primanjkovalo, so otroci največ preživeli na češnjah. Ko so češnje minile, so v kočevskih gozdovih zorele borovnice. Borovničevje je raslo nepretrgoma, hrib za hribom, vse polno sladkih borovnic. Nabirali so jih ljudje iz bližnjih krajev. Borovnice smo tudi sušili.

Na Kočevskem blizu Turkove drage in v vsej daljnji okolici je bil sam bukov gozd. Očitno je bilo, da so kočevski Nemci slabo gospodarili z gozdovi. Celi predeli bukovega gozda so bili do tal posekani. Iz bukovega lesa so Kočevjarji žgali oglje. Po teh posekaninah in jasah pa so bujno pognale maline in jagode. Tudi te so dobro obrodile. In nabirali so jih ljudje iz bližnjih in daljnjih vasi. Tudi jagode smo sušili na soncu.

V začetku poletja 1943 je bil organiziran množični sestanek slovenske protifašistične ženske zveze za Kočevsko. Ženske so prišle iz vseh okoliških vasi. Sestanek je bil na jasi v senci lepega bukovega gozdička blizu Turkove drage. Takrat sem prvič videla in spoznala aktivistko Marijo Jordanovo, doma iz Dvora na Dolenjskem. Dalje Maro Rupeno-Osolnikovo, iz Mirne peči na Dolenjskem in Angelco Ocepko iz Ljubljane. Sestanek je začel Janez Pirnat. Potem pa so imele našete tovarišice vsaka svoj govor. Pripovedovale so o najpomembnejših političnih dogodkih tistih dni, o boju in zmagah na Dolenjskem in drugod ter o vlogi žensk v NOB.

(Dalje prihodnjič)

GRADBENO PODJETJE „BEŽIGRAD“ LJUBLJANA

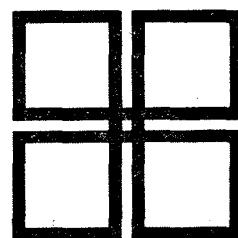
PODMILŠČAKOVA 24

Proizvodne enote	I. tel. 316-848
	II. tel. 313-144
	III. tel. 313-427
Centralni obrati	tel. 341-910
direktor	tel. 314-361
tajništvo	tel. 313-281
računovodstvo	tel. 313-145

Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje.

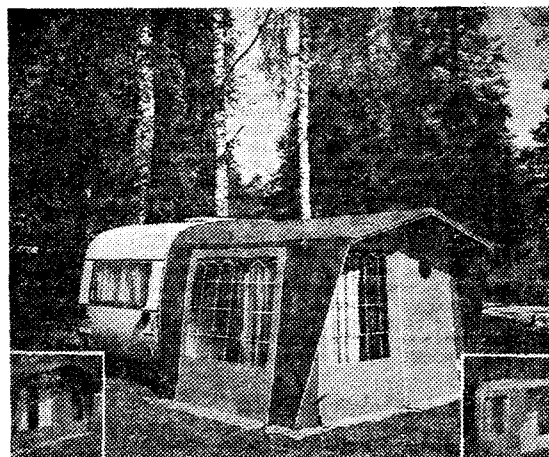
V svojih centralnih obratih nudimo vsem graditeljem in gradbenim podjetjem po konkurenčnih cenah mešanice betonov vseh mark, gotovo grobo malto za zidanje in ometavanje, acetilensko apno, ki je kot vezivo znatno ceneje od gašenega apna in gotovo armaturo po prinešenih načrtih. Z nabavo polizdelkov pri našem podjetju gradite hitro in poceni.

Vse informacije dobite v centralnih obratih po tel. 341-910.

induplati

INDUSTRIJA PLATNIH IZDELKOV
JANŠE, 8120 DOMŽALE, SLOVENIJA
TELEFON: H.C. 7211,
TELEK: 31315-YU-1P1

PRIGRADE ZA PRIKOLICE

višina 225 cm, stranska višina 190 cm,
material: bombažno platno — vodonepropustno impregnirano
barvne kombinacije:

ADRIA 305 — rumena in temno modra,
ADRIA 380 — oker in temno rjava,
ADRIA 450 — svetlo in temno zelena,
nosilno ogrodje in pribor
število zavrtkov: 1,

teža:
ADRIA 305 — 20,3 kg,
ADRIA 380 — 24,0 kg,
ADRIA 450 — 25,0 kg,
1 prostor z več okni.

JUB

KEMIČNA INDUSTRIJA, DOL PRI LJUBLJANI

PRIPOROČAMO VAM NAŠE IZDELKE:

Juboflor vodotopne barve
Jubocolor disperzijske barve
Jubolit plastični omet
Paretol fasadna barva
Jubinol disperzijska lepila
Steklarski plastični kiti
Jubonil poliuretanski premazi

Naš najnovejši izdelek
JUPOL poldisperzijska barva v 20 pastelnih niansah

/program

Industrija
STOL pohištva
STOL Kamnik

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku

O BELOKRANJSKIH BREZAH, OBIČAJIH IN PREDVSEM O LJUDEH

Socializem tudi v pozabljeno vas!

Tudi na tem koščku slovenske zemlje, med Kolpo in Gorjanci, med kočevskimi gozdovi, belimi brezami in belokranjsko folkloro je časa mogoče očitati greh. Beseda REVŠČINA ne sodi v prekipevajočo pomlad, na travnikih, čez katere so se zapodili z nasprotnega konca republike otroci, ki so srečni, če sije sonce in če so rože, do koder jim seže pogled.

Na mizo postavijo vrček domačega vina, s klobaso ti postrežejo in so ponosni, da je bila ta pokrajina nekoč »partizanska mati«. Tako je v Beli krajini, tako je v Starem trgu, na Sinjem vrhu, v Vinici in Adlešičih. Tako je povsod tam, kjer se slemena hiš upogibajo pod človeško nemočjo. Ceste so neskončno dolge, jamaste in prašne; tudi polja ob njih so zaprašena, čeprav pomeni žito in krompir še vedno zlato. Ni dosti drugače, kot je bilo, ko neba še niso rezali dimni robovi reaktivnih letal. Napredek je za številnimi kotanjami, daleč od obkoljskega miru. Napredek prinašajo televizor, kosilnica, stroj, ki pogosto neuporaben počiva pod slabo krito streho. Smrt je v vsakem primeru enaka. Najhuje je biti brez moči, živeti brez dobre vere v vse, za kar je bilo potrebnih toliko rdečih žuljev. Odsla sta sin in hči. Samo od lepega ni mogoče živeti; in Bela krajina je tako zelo lepa!

Partizan je bil in kmet. Ljubi svojo domovino, kot je bil navezan na svoje njive, na vinograd in gozd. Tudi boril se je. Prispeval je po svojih močeh tako kot tovariš iz Gorenjske, Štajerske, Dolenjske ali kjerkoli drugod. Nihče naj ne misli, da se danes pritožuje. Dobro ve, da boj še ni izbojevan. Še vedno traja revolucija, še vedno se borimo za socializem. Razmišlja: nekateri tovariši so zelo blizu socializma ali ga celo že imajo. Potreben je čas, potrebna je strpnost. Petindvajset let ne pomeni veliko... če ves čas delaš, čakaš in upaš!

Približno polovica vseh borcev NOV v občini ČRNOMELJ je kmetov. Prevelika večina teh tudi danes ve in občuti, kaj pomeni ostati zadaj. Hribovit kraški svet ne dopušča večje uporabe mehanizacije. V nižinskem delu si je mogoče pomagati z manjšimi kmetijskimi stroji. Pogosto pa si tudi s takimi ne. Še sreča, da je človek tako zelo prilagodljiv. Razdelil boš ljubezen do zemlje, do svojega kmečkega sveta, kot bi razpolovil srce. Naša revolucija, naš razvoj je vendar omogočil kmečkemu človeku, da se zaposli zunaj kmetijstva. In tukaj tiči vir napredka v za-

sebnem kmetijstvu: dopoldne v podjetju, popoldne na kmetiji... in vprašas se, do kod sežejo človeške zmogljivosti, do kod seže ljubezen do zemlje. Pri mlajših največkrat ne zelo globoko. Zapustijo vas in starše in uberejo krajšo, predvsem lažjo pot. Njim na deželi pa postajajo leta daljša in smrt vse bolj pošastna. Minilo je le nekaj več kot petindvajset let, odkar smo začeli graditi socializem. Zdi se, da kdor ne razume sodobne ekonomije, politike in še marsičesa, tudi ne pozna pravih razsežnosti PRAVICE. Kmet z nekaterih področij pa niti toliko časa nima, da bi vzel v roke Čankarjeva dela in bi se z njimi tolažil. Ali pričakuje pomoč družbe?

Dva tisoč kmetov-borcev ni številka za mimogrede. To je podatek, ki ponazarja pomen Bele krajine med narodnoosvobodilnim bojem. Mnoga dejstva se dandanes ustavijo pred magično močjo materialnih sredstev. Sredstva našega proračuna so minimalna, pravijo na skupščini občine Črnomelj. Pravzaprav proračuna občine niti ne morejo sprejeti, ker jim primanjkuje več kot deset odstotkov finančnih sredstev.

Od 4000 borcev je leta 1972 prejelo redne priznavačnine v tej občini 225 upravičencev, pri čemer velja omeniti, da občinski močje omenjajo 1800 problematičnih kmetov-borcev. Pod pojmom »problematični« si je mogoče predstavljati marsikaj.

Kaj storiti, se sprašujejo v Beli krajini. Morda bi le veljalo poskrbeti za enotna merila v okviru republike tudi pri vprašanjih kmetov-borcev. Sredstva, ki pridejo v ta namen od republike, so v Beli krajini preskromna. Kmetje borci pa ostajajo prepuščeni možnostim občine. Te možnosti pa se v marsičem lahko primerjajo Kozjanskemu, če niso v nekaterih pogledih še slabše. V tej občini torej ni mogoče reševati potreb borcev tako, kot jih rešujejo ekonomsko močnejše občine v Sloveniji.

Običajno je tako, da problemi ustvarjajo nove probleme. Zdi se, da jih tudi v Beli krajini ne bo zmanjkalo. Upokojeni kmetje borci, ki jim priznavajo pokojnino 250 dinarjev, so tudi upravičeni do varstvenega dodatka, ki ga delno finansira republiška skupnost, petdeset odstotkov pa k temu prispevajo občinske skupščine. Teh sredstev je v črnomeljski občini zelo malo. Zaradi tega si tu prizadevajo prek republiškega odbora ZZB NOV in sekretariata za zdravstvo in delo Slovenije, da bi bili deležni večje pomoči. Že v letošnjem letu bo v občini približno 180 upokojenih borcev; ostalo bo odprto vprašanje varstvenega dodatka.

Kljub vsemu se naseli v človeku, nekdanjem borcu in partizanu, razočaranje. Odločil se je, da bo vrnil borčevsko knjižico, da bo izstopil iz partije, da ne bo več plačeval članarine... Začelo se razprtije med občani, nekdanjimi borci. Krajevne organizacije se znajdejo v navzkrižnem ognju.

Večina sestankov Združenj borcev, zborov volilcev in sestankov socialistične zveze ne more mimo vprašanj o skrbi za borce NOV. Ta vprašanja so prisotna in morajo biti prisotna, dokler sleherni udeleženec narodnoosvobodilnega boja ne bo imel urejenih teh zadev. Zahteve na terenu so največkrat zelo

upravičene, toda za občinski proračun prevelike. Zelo težko pa je tem tovarišem pojasnjevati, da je proračun osiromašen. Največkrat sledi končno vprašanje: ali je res samo od občinskega proračuna lahko odvisna skrb za borca? Se enkrat velja poudariti: pomoč republike je velika, vendar ne taka, kakršne so potrebe v nekaterih občinah — v Beli krajini. Občani z odgovori občinskih moči niso zadovoljni. Zadovoljni bodo, ko se bo skrb zanje povečala. Kar je bilo mogoče urediti, je urejeno tudi v tej občini. Stanovanjska vprašanja ne sodijo več pod točko: problematično. Kljub vsemu pa ta točka ostaja.

Na našem podeželju bo kmalu več cerkvenih zvonikov kakor mladih na kmetijah. Opuščanje kmetij je kakor zanikanje lastnih otrok. Pošastno velik je odstotek tistih, ki odhajajo iz Bele krajine. Le tu in tam so še ostali šolo-obvezni otroci. Večino podružničnih šol je bilo treba ukiniti, precej pa je takih, ki jim grozi, da bodo ostala njihova vrata za večno zaprta.

V občini je 2000 šolo-obveznih otrok. Šeststo učencev prevažajo iz dneva v dan z avtobusi na centralne šole. Koliko jih je med njimi, ki bodo odšli s trebuhom za kruhom čez mejo? Kako jih zadržati? Graditi nove industrijske obrate? Trenutno je v črnomeljski občini poklicna kovinska šola, gimnazija, šest osemletik, zavod za prosvetno kulturno dejavnost, od industrijskih obratov pa: BELT v Črnomlju, ISKRA v Semicu, rudnik rjavega premoga v KANIZARICI, kmetijska zadruga BEGRAD, obrtno komunalno podjetje... Zaposlenih je nekaj več kot 4200 ljudi, kar pomeni, da je v občini 23-odstotna zaposlenost. V zadnjem času je zaznati precejšnjo gospodarsko aktivnost v skrbi za zagotovitev novih delovnih mest. V VINICI, najbolj siromašnem delu Bele krajine, gradi Novoteks tovarno konfekcije, ki bo v dveh letih zaposlila več kot 400 delavcev in bo pomenila izhod iz slabe razvitosti.

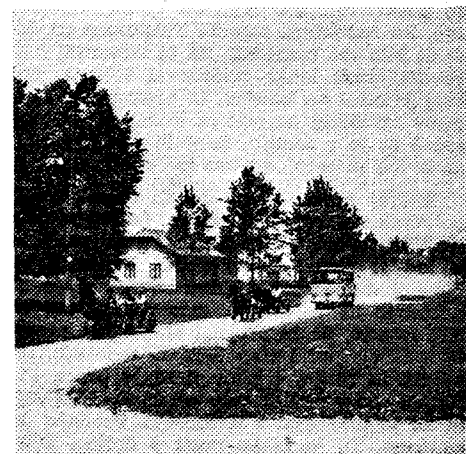
Koliko zamujenega je bilo na tem področju v minulih letih? V tujini je več kot tisoč Belokranjcev, mnogo jih je zaposlenih v drugih delih naše republike. Zdi se, da tisti, ki živijo in delajo drugje, ne bodo prišli nazaj. Ustvariš si dom in družino, voziš se po asfaltnih cestah, do podjetja imaš le nekaj sto metrov. Starši v Beli krajini pa bodo žalostno umrli, kjer so se rodili! Pridobitniško hlastanje je zgetlo v zmes pohlepa tudi spoštovanje in ljubezen do staršev. Pogosto dajejo otroci pomoč staršem le še slučajno.

Pred leti je bilo precej prizadevanj, da bi odšlo kar največ belokranjskih otrok v srednje kmetijske šole. Nekateri so se pozneje res zaposlili v drugi, drugi kmečko izsolani pa se doma niso mogli obdržati brez mehanizacije. Prekvalificirali so se in se zaposlili v tovarnah. Sinji vrh, Špeharji... res bo kmalu več zvonikov kakor mladih na kmetijah.

Kaj pa kmečki turizem, prekrasna obkoljska pokrajina in tradicionalna belokranjska gostoljubnost? Možnosti za razvoj kmečkega turizma so, trdijo na občini in omenjajo vinogradniške predele od Mavrlena, Stražnega vrha, Semeške gore, kjer je že mogoče zaznati prve znake tovrstnega ustvarjanja dohodka za belokranjskega kmeta. Razvoj turizma pa je spet povezan z investicijami pa z mlado delovno silo. Verjetno se kmečki turizem v Beli krajini ne more ustaviti v zidanih, kjer lahko kmet neposredno proda svoj pridelek. Izkoristek bi bil lahko neprimerno večji, če bi imel urejena prenočišča, gostišča...

Razmišljamo in nas boli glava. Bela krajina ima eno samo asfaltirano vpadnico: prek Gorjancev skozi Metliko in Črnomelj do Vinice. Cesta od Črnom-

lja do Vinice je bila delno zgrajena s krajevnim samopriskevkom. Od Gradca do Semic je stekel asfalt na občinske stroške. S krajevnim samopriskevkom je bil zgrajen del republiške ceste od Črnomlja do Tribuč. To cesto bi želeli podaljšati do Adlešičev, kjer naj bi nastal prijeten turistični obkoljski center. Vse druge ceste so »pretresljive« s precej grobim makadamom, ki odbija turiste in dela domačinom preglavice. V črnomeljski občini je asfaltiranih samo 17 odstotkov cest — 180 kilometrov občinskih cest je brez asfalta. V številu rekonstrukcij in asfaltiranja cest so v tej občini precej pod republiškim in jugoslovanskim poprečjem. Deset let si pomagajo s krajevnimi samopriskevki, ki se v glavnem izlijejo v rekonstrukcijo cest in izgradnjo vodovodov. Zdaj so vse želje usmerjene v asfaltiranje cest: Adlešiči, Črnomelj, Črnošnje, Podturn; cesta, ki je od Črnomlja dalje imenovana partizanska magistrala in bo pomenila drugo vpadnico v Belo krajino. Žal je ta cesta samo delno zabeležena v republiškem petletnem programu izgradnje cest. Tako se zdi,

V črnomeljski občini je asfaltiranih samo 17 odstotkov cest.

da bo ostala ta smer v tem petletnem obdobju še vedno zavita v makadamski prah. Lahko pa se tudi zgodi, da bo republiški cestni sklad spremenil odnos do te ceste, ki bi pomenila razvojni turizma v Beli krajini.

Belokranjci si prizadevajo tudi za to, da bi bil v Vinici odcep za Slovenijo na hitri cesti Reka—Karlovac—Zagreb. V tem primeru bi šel skozi to področje precej močan prometni tok, ki bi tudi pomenil veliko pridobitev za belokranjski turizem...

V razgovoru z LOJZETOM ŠTERKOM, tajnikom skupščine občine Črnomelj in predsednikom občinske konference SZDL, ter MARTINOM TOMCEM, sekretarjem občinskega odbora ZZB NOV, sem izvedel, da so do vseh teh problemov občani bolj strpni kot tovariši v občinskih forumih. Leti hočejo v korak z drugimi občinami, ki so bolj razvite; tega pa ne morejo. Kdaj jim bo uspelo priti iz kluba manj razvitih slovenskih občin?

Samo razmišljanja ne vodijo daleč, samo odvisnost od dela lastnih — golih rok tudi ne privede do zaželenih uspehov. Posameznik se v družbi izgubi, kadar ga družba pozabi. Pozabimo pa ljudi, ki jih ne poznamo dovolj. Belokranjci smo poznali med NOB, a smo jih nekoliko pozabljali vsa leta po vojni. Pripovedovali smo o nepozabno lepi Kolpi, o jurjevanju, o brezah in domačem platnu, o dobrih starih običajih in o širokosrčnosti ljudi. Pri vsem tem pa smo živeli svoje življenje, ob viziji socializma, ki je v pozabljenih vaseh zelo drugačen od tistega v mestih.

Fotografije in tekst: SILVO TERŠEK

Tudi to je Bela krajina

Aktivist in umetnik

Obiskovalce partizanskega Cerknega preneseni velik leseni znak zveze borcev, ki ga je novi šoli-spomeniku NOB v Cerknem podaril aktivist in ljudski umetnik Andrej Makuc s Polic pri Laharnu. V šoli vedo povedati, da ga je izrezljal z enim samim nožičkom, pozabili pa so dodati, da ga je Andrej naredil po tistem, ko si je bil zlomil roko in jo je nosil v mavcu. Torej ne le z enim samim nožičkom, ampak tudi z eno samo roko.

Pozornemu obiskovalcu je takoj jasno, da ima mož velik oblikovalni dar in da je do slednjega živca privržen ideji osvobodilnega boja in ljudske revolucije. Marsikoga bo zanimalo, kaj je doživel v partizanskih časih.

Rekli so mi, da so Police v hribih, kamor se ne pride z avtom. Le s težavo sem izvedel za najbližjo pot. Ta vodi iz Laharna pri Reki najprej v grapo, potem pa strmo navzgor do Mlinov. To je pravzaprav steza, četrto so jo vaščani razširili z namenom, da si zgradi cesto. Strmina je prehuda in tistemu, ki se je s traktorjem poizkušal prebiti do vrha, je vozilo s tovorom zdrsnilo nazaj in zgrmelo v grapo. Še komaj, da se je sam rešil. Po tej poti šolarji nosijo mleko do Laharna, nazaj v koših pa tisto, kar kupijo v Cerknem.

Na Policah je malo hiš, pa še od teh je 5 zapuščenih. Na eni je spominska plošča, kjer piše: »Na tem kraju je bil več mesecev sedež okrožnega komiteja KPS za Baško okrožje, ki je organiziral partijski tečaj od 16. do 23. 2. 1944.« Moj gostitelj je povedal, da je ta tečaj vodil Franc Primožič Miklavž.

Andrej Makuc je živahnega videza in mu nihče ne bi prisodil sedemdeset let. Rodil se je 26. novembra 1903. Njegov oče je bil pomožni orožnik na Slapu ob Odriji, pa so ga nagovorili, naj sina da najprej v šole, ko se lahko uči. Dal ga je v Cerkno, kjer je šola že tedaj uživala velik sloves. Tu je ostal do 1917. leta, ko so prišli Nemci, ki so potem Italijane vrgli od Tolmina do Pave. Po italijanski zasedbi Primorske pa tudi ni bilo več možnosti, da bi slovenski hribovski otrok lahko nadaljeval šolanje. Andrej je ostal na kmetiji, ki premore 10 hektarov hribovske zemlje in nekaj goved. Zagrizel se je v zemljo, delal je vse življenje, da bi kaj prigaral, a nima kaj pokazati.

Andrej Makuc se ni nikoli oženil, nima ne otrok ne bratov ali sestra. Le harmonika stoji zaprašena na polici in gramofon. Pravi, da je nekoč veliko godel. Po vojni so imeli v vasi instrumentalni trio. Zdaj pa ni deklet in ne vasovanja, zato Andrej največ igra le sebi, da bi pregnal dolgčas in samotno. Andrej tudi veliko bere in modruje. Pa mizari in rezlja. Njegov dom je prava delavnica, kjer najdeš celo stružnico. Po vojni se je preživljal z živinorejo. Prodajal je smetano. To je lahko nosil v dolino. Zdaj je več ne jemljejo, mleka pa ne more nositi, saj ni bil nikoli preveč dober v nogah, kaj šele zdaj na stara leta.

»Prvi sestanek osvobodilne fronte v naši vasi je bil januarja 1943. Organiziral ga je Andrej Brovč-Janko Baški, za predsednika terenskega odbora pa je bil izvoljen moj bratranec Jože Makuc,« pove Navasar, kakor Andreja Makuca kličejo po domače. »Bili smo zelo zadovoljni in navdušeni. Jaz sem dal 200 lir za partizane...« Andrej to pove z velikim ponosom, kar pomeni, da je imel malo denarja in da je v primerjavi s tistim, kar je imel, veliko dal.

Andrej Makuc-Navasar, kakršen je v teh dneh

»Dvajsetega februarja smo šli k partizanom prostovoljno. Dodeljen sem bil v Mirkovo četo na Sebeljski vrh. Od tam smo šli na Vojsko, potem na Čekovnik in na Krekovše. Na Krekovšah se nas je zbralo veliko in hrane nam je manjkalo. Namenjeni smo bili na Dolenjsko. Takrat nas je prešlo nekdanjo mejo blizu 700. Na pregledu me je zdravnik izločil, da nisem sposoben za brigado. Vrnilo se nas je kakih 170 na Primorsko, večinoma bolehnih in ostarelih. Po poti so nas napadli Lahi in veliko se jih je razkropilo. Jaz sem se držal Jožeta Mihevc-Rudarja. Najprej smo nameravali iti v Brda, ker pa sva s sosedom hudo opešala, naju je poslal na okrevanje v rodno vas. Do sem sva srečno prišla s Podobnikovim. Nekaj časa je bilo mirno. Potem pa so 24. aprila 1943 prišli Lahi. Neki tenente je najprej vtaknil puško v peč. Ko sem jih zaslišal, sem hotel zbežati, pa sem skočil ravno tenenteju pred puško. Zgrabil me je za rokav. Potem so me odvedli v Cerkno, od tam v tržaški Coroneo, od tam v Rim in Južno Italijo, kjer so me sredi leta vtaknili v bataljon speciale...«

»Po potlej, kdaj in kako ste se rešili od tam?«

»Sele po kapitulaciji Italije, ko so Nemci začeli loviti italijanske vojake. Takrat smo ušli tudi mi. Skrivali smo se in hodili po hribih. S prijateljem Podobnikom s Cerkijanskega vrha sva bila zelo izčrpana. On je imel grižo. Pa sem dejal: »Če naju imajo dobiti Nemci, naju bodo dobili, naj greva z vlakom ali peš. Poskusiva z vlakom, morda nama uspe, da se potegnava daleč proti domu...« Oni je bil vesel take misli. Hotela sva kupiti karte, a dober človek naju je poučil, da je Italija propadla, Nemci pa še niso naredili pravega reda. Tako sva se vozila zastoj. Imela sva še kar srečo. Prišla sva do Renč. Tam pa sva naletela na partizane, ki so ravno postavljali orožja na obrambno črto. »Oditita domov, da si malo opomoreta, potem pa nam pridita pomagat, da bomo užugali Nemce!«

Šla sva naprej. Ko sva vprašala, kam vodi pot, so nama ljudje rekli, da v Nemce. »O ne, k Nemcem pa ne greva!« Ljudje so se zasmejali in nama povedali, da se tako imenuje neka vas, da pa tam o Nemcih ni ne duha ne sluha. Šla sva naprej in čez Lokve in Trebušo srečno prišla vsak v svojo vas, le da je moj prijatelj s Cerkijanskega vrha že čez tri tedne umrl, tako so ga bili Lahi spridili... Jaz pa sem postal terenec. Nabavljal sem hrano, oskrboval partijsko šolo in druge ustanove. Pisal sem tudi gesla in napise...«

»In ste bili potem še kaj v bojnih enotah?«

»Da. Jeseni 1944, 6. decembra, ko je bila splošna mobilizacija, sem stopil v inženirski bataljon 9. korpusa. Bili smo v Zakrižu. Od tam smo šli popravljat most v Fužine, da so naše enote lahko napadle Gorenjo vas v Poljanski dolini. Mi smo šli potem prekopavat cesto proti Škofji Loki. Potlej, 6. januarja 1945, so me dali pa v Vojkovo brigado. Pohodi in vojaška služba so me znova izčrpali. Spet so me spustili na okrevanje v rodno vas, kjer sem bil terenec in zaščitnik. Po koncu vojne sem bil takoj premeščen v Baško grapo za zaščitnika...«

Andreja Makuca sem vprašal še o zanimivih in nenavadnih dogodkih.

»Spominjam se pokojnega Jožeta Srebrnič, ki je v naši vasi organiziral veliko posvetovanje aktivistov. Takrat je bil tukaj tudi Franc Kimovec-Žiga. To je bilo za našo vas veliko doživetje.

V našo vas so Nemci prišli samo dvakrat. Ko so bili prišli prvič, sem bil čisto na kocki in vsi drugi. Pri meni sta se oglašila kurirja Matjaž s Cerknega in Gabrijel Peternej. Zvečer sta šla ležat na kozolec, češ če kaj pride, da ne bomo nesrečni. Zjutraj sem jima šel povedat, da je vse mirno in tiho in da lahko še malo poležita. Potem sta prišla na zajtrk in sta hotela oditi. Pa jima nisem pustil. Rekel sem, naj počakata še na kosilo. In potem je šel Matjaž gledat po vasi za tobak. Gabrijel pa je tedaj zagledal Nemce, ki so bili že pri tistem kozolcu, tamle. Pa enega velikega psa so imeli... Rekel sem jima: »Poberita orožje in skočita!« Onadva sta pobirala orožje, jaz sem pa Nemce že zagledal pred hišo. Dobro, da sem šel pogledat, ker sta mislila skočiti skozi glavni vhod. »Ne tja! Letita skozi kuhinjo in za hlevom!« Pa sta se srečno rešila. Dobro, da sem ju toliko časa ustavljal. Če bi šla tako jutraj, bi jih pri Mlinih iz zasede pokosili Nemci, Nemce je vodil domobranec, ki je od mene zahteval osebno izkaznico, potem pa je zagrozil, da bo ustreljen vsak, ki bo dal partizanom kaj hrane. Bal sem se, da se ne bo kateri od sosedovih otrok zagovoril. Pa se ni nihče izdal. V naši vasi ni bilo izdalca...«

Tako je sklenil svojo pripoved ljudski umetnik Andrej Makuc.

FRANCI STRLE

PIONIR IZ OSNOVNE ŠOLE VAS-FARA BELEŽI PRIPOVED NEKDANJEGA BORCA

„DOMA SEM OB KOLPI“

Nekoč sta živela dva pionirčka, Jakec in Vinko iz Belice. Igrala in veselila sta se, kot se mladosti spodobi. Potem je prišla vojna in gorje je globoko pretreslo tudi ta delček slovenske zemlje sredi prelepih obkoljskih gozdov. Ljudje so bili zavedni in so okupatorja sovražili od prvih dni. Jakec in Vinko nista bila prav nič drugačna. Kajti naša fanta bi ne bila doma iz doline ob Kolpi, če bi takoj ne vedela, kaj je prav in kaj krivica. Brez strahu sta dan za dnem po skrivnih poteh prenašala pošto in poročila na Taborsko steno, kjer so se takrat drževali borci Kočevskega odreda. Kol tolikokrat doslej, sta se Jakec in Vinko tudi tistega usodnega junjskega jutra leta 1942 ustavila pri stražarju nad jamo in lizala med iz satovja... Tedaj so se pojavili sovražniki, zahrbtno ubili stražarja in s strojnico pokosili pionirčka Jakca in Vinka iz Belice. Obležala sta in prav na tem mestu so ju borci drugi dan po končanem boju pokopali. Pod mogočno smreko pa je zrastle piramida, ki bo še pozne rodove spominjala na mala junaka zaslužene Kolpske doline.

Resnica je to in ne pravljica!

Tudi tisto o satovju z medom, ki so ga kočevski partizani prinesli Jakcu in Vinku v zahvalo za skrb, pogum in ljubezen.

»Prav tu na Taborski steni — sredi gozdov, kjer so divjali hudi boji, kjer so bile prve partizanske bolnišnice in kjer so se spletale trdne vezi bratstva med slovenskimi in hrvaškimi partizani — mladina in učiteljstvo naše šole že vrsto let proslavljata dan mladosti in sprejema mladine v ZMS,« je povedala Marija Volf, ki že dvajseto leto skrbi za vzgojo mladega rodu na osnovni šoli Vas-Fara, današnji gostji berila za mlade in o mladih. Zvedela sem, da mladina na ta dan povabi tudi borce, jih pozdravi med seboj kot najdražje goste in se pogovori z njimi ter da ostane nezabeleženih le malo njihovih spominov iz narodnoosvobodilnega boja.

Učenka 8. razreda Anica Štimac mi je pokazala pisemce Franca Mihelčiča iz Ljubljane, naslovljeno na osnovno šolo Vas — Fara:

»Srečanja z vami se nadvse veselimo. Vaše delo izpričuje, s kakšno pozornostjo in vnemo spremljate, gojite in razvijate dobne tradicije narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Dokazuje, da se mlada generacija navdušuje nad dejanji svojih prednikov in da bo — če bo potrebno — tudi pripravljena in sposobna za podobna dejanja. Zato takšne odločitve, kot je vaša, navdušujejo vse preživele borce, hkrati pa so lepa oddolžitve padlim,« je zapisala v njem.

In kaj je povedal prof. Ante Novak, ki je z mladino te šole doživel njihov največji praznik?

»Sele po tridesetih letih sem spet videl in podoživel Taborsko steno, prav gotovo zaradi vaše pobude. Zato sem vam hvaležen za povabilo. Posebej kot komisar, komunist, diplomirani pedagog in direktor sociološkega instituta iz vsega srca čestitam vašim metodam negovanja revolucionarnih tradicij, ki nas obvezujejo!«

»Ne le za partizanske pohode in srečanja, tudi za grobove padlih bor-

cev od Bosljive loke do Brige skrbimo vse leto,« je nadaljevala štirinajstletna Nevenka Skender, vin v naših krajih nobenega borca ne spremijo k poslednjemu počitku brez nas in našega prapora — prapora pionirskega odreda, ki nosi ime po Stružnici, zibelki partizanstva na Kočevskem.

Cas je že, da vam povem nekaj besed tudi o vrsti priznanj in diplom — več kot štirideset jih je — za različnejše zunanjske dejavnosti, ki jih učenci in učenke osnovne šole Vas-Fara goje pod pokroviteljstvom pionirske organizacije. Najbolj so ponosni na republiško nagrado zveze prijateljev mladine Slovenije, ki jo je lani prejel zgodovinski krožek za elaborat o razvoju pionirske organizacije v Kolpski dolini od leta 1942 do leta 1972 in na priznanje, ki jim ga je za omenjeno delo podelil republiški odbor ZB NOV Slovenije. Redno sodelujejo tudi na tekmovanjih in natečajih v okviru jugoslovanskih pionirskih iger. Podmladkarji Rdečega križa so za uspešno delo prejeli diplomu in z Levstikovo bralno značko se ponašajo kar lepo število pionirjev. Ne smemo pozabiti na pohvalo za delo pionirske šolske zadruge, pa na pionirski pevski zbor in tehnični krožek, v katerem se posebno odlikujejo brodarji. Strelška družina je že dve leti medobčinska zmagovalka, potem so tu še prometni, gasilski, dramski, lutkovni, šahovski, recitatorski, foto in literarni krožek, ki ima na skrbi občasne izdaje šolskega glasila »Doma sem ob Kolpi«.

Pionirska organizacija na območju Kolpske doline se je razvila v močno samoupravno enoto, ki se redno zbira vsako leto 29. septembra na slavnostni pionirski konferenci. Odbor organizacije, ki ga volijo pionirji s tajnim glasovanjem, se redno sestaja in vse leto uspešno vodi delo pionirjev. Tudi vsi krožki, so na šoli organizirani na osnovi samoupravljanja. »To pa je v današnjem razdobju tudi eden glavnih namenov pionirske organizacije,« je poudarila Marija Volf, ki trenutno nadomešča Faniko Ožbolt, mentorico pionirske organizacije na osnovni šoli Vas-Fara.

»Tesno sodelujemo tudi z garnizijo v Delnicah, z osnovno šolo Brod na Kolpi, z borčevsko organizacijo in...« kdaj bi lahko vse naštel!« je sklenila pogovor Nevenka Gašparac, ena izmed treh učenk tamkajšnje šole, s katerimi sem kramljala minuli četrtek v Fari.

Stopetinseddeset jih je, stodvainštrideset v osnovni šoli Vas-Fara in trindvajset v podružnični šoli Osilnica »vestih naslednikov partizanov narodnoosvobodilnega boja in posebno tistih, ki so darovali življenje ob sovravnem napadu na Taborsko steno — med njimi sta bila tudi Jakec in Vinko iz Belice...«

kot je zapisal Bojan Polak-Stjenka v knjigi spominov, ki bo še dolgo pričala o za nas nad vse dragocenem delu najmlajših iz Kolpske doline.

MILENA STRAJNAR

o mladih in za mlade

SPOMINI IZ PREGNANSTVA

Tisto dopoldne, 27. januarja 1943, smo se vsi ukvarjali z najmlajšim bratcem. Praznoval je drugi rojstni dan. Priprave je zmotilo sporočilo, ki so nam ga poslali sorodniki. »Rešite se, če je le mogoče, zakaj v Zireh selijo Nemci vse družine, ki imajo svojce pri partizanih!« je bilo zapisano na lističu papirja. Ostali smo brez besed. Kam v tej zimi s kopicami slabo oblečenih in obutih otrok? Meni je bilo takrat petnajst let. »Dovolj si velika, poskusi sama!« mi je rekla mama. Otrpnila sem in na jok mi je šlo. Kako naj se vendar ločim od staršev, bratcev in sestrice? »Ves hrib jih je poln, preklelih zelencev!« je zavpil stric, ki je prav takrat prisopihal k nam. Vedeli smo, da jih je preveč in da bi nas takoj našli, pa smo se vdali v usodo.

Kmalu zatem je bila naša domačija že obkoljena od sovražnikov in tudi v hiši se jih je že polno nabralo. »Vzemite najnujnejše, čez pol ure greste z nami!« se je glasil ukaz. Ampak mi nismo vedeli, kaj je najnujnejše, saj smo potrebovali vse, kar smo imeli. Sovražniki pa so tebi nič meni nič vzeli rjuho, zmetali vanjo nekaj naše obleke in dva hlebca kruha. To je bilo zanje vse, a za nas nič. Kar je ostalo, so pridno odnašali na sneg in niso zgrešili niti vreče suhega sadja. Vse so pokradli in tudi na živino niso pozabili.

Na pot je krenila čudna kolona: spredej živina z nekaj vojaki, potem mi in za nami Nemci.

Šli smo tudi mimo očetovega doma. Domači so prosili Nemce, naj jim pustijo vsaj najmlajša otroka. Odgovor: puškino kopito in sunek v hrbet! Na Dobračevi so nas spravili na kamion.

Taborišče Niedersfeld, kamor smo se vračale le ob nedeljah, je bilo znano po strogem redi. Mnogo žensk je trpelo zaradi tega; saj so morale nič kolikokrat poribati pode, stranišča in stopnice. Vsak večer so hodili gledat, če spimo v spodnjem perilu in z umitimi nogami. Pri tem so imeli svoj užitek. Posebno dekleta smo se jih bale, ko so vzdigovali odeje. Potem so nas, do smrti utrujene, podili s postelj v kopalnico. Tudi tam nas niso pustili pri miru, ogledovali so nas in se smejali. Paznik pa nam je nagajal z vodo, menjalval je ledeno mrzlo in vročo vodo, vse za zabavo.

Poleti so nas odpeljali v taborišče Burghausen. Tu smo julija dobili sporočilo iz domače vasi, da je pri partizanih padel moj brat Franc. To je bil za nas vse hud udarec. Izgubili smo najstarejšega brata, ki mu je bilo komaj dvajset let. Nemci so bili tako nesramni, da so ga mrtvega slikali in potem fotografijo poslali taboriščnemu vodji.

V Burghausnu je hodila na delo vsa naša družina, razen najmlajših dveh, ki sta bila z drugimi otroki v tako imenovanem taboriščnem vrtcu. Oče je delal pri zidarjih in brat Aleksander pri nekem kmetu. Tudi desetletni brat Zdravko je moral delati, dan za dnem je pomagal v vrtnariji. Mama je hodila pranje in čiščenje k raznim družinam. Najhuje je bilo njej, saj ni bila več mlada. Hrane ni bilo veliko, in še tisto, kar je mama dobila, je dala najmlajšima otrokoma.

Posebno so imeli na piki mene pa Marijo in Justo z Martinjega vrha nad Selcami, Franco iz Javorij nad Poljanami in Pavlo Urh iz Česnjice. Poleti smo izdelovale in žgale opeko, kar je bilo za mlada dekleta naporno delo. Edine lepe spomine imam na čas, ko so naši »varuhi« malicali. Posedle smo po samokolnicah, se spominjaje domačih krajev in tiho prepevale slovenske pesmi. Pozimi sem delala v taboriščni šivalnici. Še vedno se spominjam tvarišice z Jesenic. V taborišču je bila z nekaj let starim sinkom in moževimi starši. Bila je dobra šivilja in njenih nasvetov se še danes držim. Dekleta smo pomagale tudi v kuhinji in prav tam je bil pravi pekel. Kuharica je bila Nemka. Kričala je na nas, nas suvala in klofotala, da smo bile vse v modricah. Zanj smo bile vedno le jugoslovanske svinje. Nikoli ne bom pozabila Oblakove stare mame iz Železnikov. Bila je na smrt bolna. Samo to si je želela, da bi dočkala svobodo in za vedno zatisnila oči v domovini. Zelja se ji ni uresničila. S skupino deklet sem nekaj časa delala tudi v bolnišnici, kot snažilka in raznašalka hrane. Tu smo doživljale takšna zaničevanja in poniževanja, da bi vam težko povedala. Dogajalo se je celo, da so nekateri bolniki tožili, da trpijo hujše bolečine, kadar jih negujejo »banditke«. Kako smo bile lačne, pove tudi to, da smo ostanke od hrane spravljale v žep, stekle v stranišče in vse pojedle. Prav nikoli nismo pomislile, kakšnemu bolniku je hrana ostala. Iz teh dni hranim samo en prijeten spomin. Delala sem bolnikom večerjo. Pri enem izmed njih je bil na obisku črnolas mladenič. »Gospodična, vi niste Nemka!« mi je rekel v nemščini. »Ne, Jugoslovanka sem!« sem ponosno odgovorila. Težko bi z besedami opisala, kako se me je

razveselila. »Že leto in pol nisem slišal domače besede!« je dejal s solzami v očeh. Še drugo nedeljo smo se videli, potem je njegov tovariš zapustil bolnišnico. Bolnik je bil menda Hrvat, o tem slovenskem fantu vem le to, da mu je bilo ime Lojze.

Tako je mineval čas in gorje tistim, ki so živeli samo od taboriščne hrane. Moji starši, sestra Milka in mali Ivan so živeli tako. Zato ni čudno, da se jih je pogosto lotila kakšna bolezen. Posebno nadležna je bila srbečica, da ne govorim o stenica in ušeh. Najhujša je bila zima 1944–1945. Živeli so samo ob repi, kolerabi in nekaj krompirjih. Mama in oče sta bila tako shujšala, da ju ni bilo prepoznati. Mati je celo ob sončnem dnevu vse megleno videla. Sestra je takrat imela osem let. Razumela je že, da ne-pomaga mamo prositi za hrano. Zvila se je na postelji v klopčič in med jokom zaspala.

Proti koncu aprila 1945 se je začelo govoriti, da nas bodo spustili domov. Po deset do petnajst dni dnevno je zapustilo taborišče. Tudi mi smo prišli na vrsto. Na pot smo se odpravili z borono prtljago in nemškim potrdilom, da smo kazen prestali. V glavnem smo hodili peš, le ponoči smo se nekaj postaj peljali z vlakom. Glavne proge so bile namreč porušene od bomb. Toda zmogli smo, celo mama je zdržala. Na Jesenice smo prispeli zadnji dan aprila. Po hribih so goreli kresovi. Vse je bilo pripravljeno na praznovanje prvega maja. Nas so zelo lepo sprejeli. Za vse družine je bila preskrbljena večerja in prenočišče. Potem smo potovali še dva dni in eno noč, pa smo bili zares doma. Sprejel nas je skromen dom, močno poškodovan od dežja, snega in vetra, a za nas vendarle najlepši na svetu. Čakalo nas je tudi prijetno presenečenje. Pri sosedovih so nam zredili kravico. Ko smo odšli, je bila dva dni star teliček. Nemci so ga zgrešili in sosedovi so ga vzeli k sebi. Ob pomoči sorodnikov smo začeli novo in lepše življenje.

LADKA MIKLAVČIČ

Mirko in Janezek

Mirko in Janezek
v baraki ležita,
v pečico kurita
in se smejeta.

Kadar pa mraz
se krog barake spotika,
takrat pod deko
obadva sta skrita.

Ko zjutraj zbudi ju
harmonikaš,
takrat samo nasek
izpod deke pokuša.

Janezek pravi,
da bo harmonikaš,
ko spoboda spet pride,
od hiše do hiše si
služil kruh naš.

Mirko pa bode
kmetič postal,
polje, vinograde, vince gojil,
zraven pa tudi rad ga bo spil.

Ze ob pogledu nanj se mi je zameglilo pred očmi. Bili smo sami. Kako so se rešile druge družine, je za nas ostalo le vprašanje. Po zaledeneli cesti se je kamion počasi zibaj proti Škofji Loki. V Poljanah smo dobili družbo. Družina Dolinar iz Javorja — oče in kup otrok — je doživela enako žalostno usodo.

V Goričanah so nas zaprli v grad, kjer je bilo zbranih že polno sotrpinov. Dobili smo dve slamarici, kar je bilo seveda premalo. Gledali smo, kako bi plegli. »Kar stisnimo se, saj smo zadnjo noč skupaj!« je rekla mama. Bila je prepričana, da nas bodo ločili. Tu, v Goričanah, sem bila prvič tepena. Proti meni so prihajali trije oficirji, gestapovci. Pozdraviti bi jih bila morala, pa jih nisem. Na vsem lepem so začele padati klofute, lasali so me in tako suvali, da sem se znašla ob nasprotni steni.

Ko se nas je v nekaj dneh nabralo dovolj za transport, smo se z Jesenic odpeljali proti Nemčiji. Pot je bila strašna, toliko otrok brez hrane in s prebavnimi motnjami. Peljali so nas kot živino in nihče se ni zmenil za nas.

Po nekaj tednih življenja v taborišču Feinbach, kjer smo se prvič ustavili, so nas odpeljali v Niedersfeld. Tu so nas začeli pošiljati na delo. Moške med zidarje in na žage, ženske pa za perice in snažilke po hišah. Skupino deklet od petnajst do osemnajst let starosti — med njimi sem bila tudi jaz — so poslali v neko mizarsko podjetje, kjer so izdelovali montažne barake. V vsakem vremenu smo na prostem zlagale deske in jih potem vozile v sušilnico, pa z golimi rokami polnile že narejene lesene stene s stekleno volno, žagale deske in podobno.

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena!

Z zanimanjem sem prebral pri-spevek dr. Franje »Najmlajši v bolnišnici Franje, ki ste ga objavili v petnajsti številki vašega lista in prav tako pisemce Janezkove mame. Bil sem namreč bolničar v Franji in sem nekaj časa odgovarjal tudi za barako, v kateri sta ležala Janezek in Mirko.

V pismu vam pošiljam fotokopijo naslovne strani lista, ki smo ga izdajali v Franji, in pesmico »Mirko in Janezek«. Vse to sem poslal tudi materi pokojenga Janezka v spomin na njenega sinka. Pesmico je spenil Albin Weingerl, kulturnik bolnišnice, naslovna stran lista pa je moje delo.

Tovariš Weingerl je v Pionirskem listu iz leta 1959 priobčil daljši zapis oziroma spomin na Janezka z naslovom »Nocoj se mi

je sanjalo«. Zapis je izredno zanimiv, in ko bom utegnil, ga bom pretipkal ter poslal Janezkovi materi.

V upanju, da bom imel priliko, da vam pošiljam priložnost še kaj kramljati z vami, vas prav lepo pozdravljam!

Daniilo Suligoj
Bovec 271
65230 Bovec

Spoštovani tovariš!

Z veseljem predstavljam našim mladim bralcem posnetek naslovne strani osme številke lista slovenske vojaške partizanske bolnišnice Franje in pesmico izpod peresa Albina Weingerla, za izkazano pozornost Janezkovi materi in našim prizadevanjem pa iskrena hvala.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Draga urednica!

Dolgo je že tega, kar smo se videli in kar je bilo Jelkino in moje pisemce objavljeno v »TV 15«. Kar nerodno mi je, ker se nisem tako dolgo oglasila. Zato sem sklenila, da bom odslej vestna sodelavka mladinske strani v vašem listu. Tokrat vam pošiljam članek z naslovom »Spomini iz pregnanstva«. Napisala sem ga po pripovedovanju mamice in upam, da vam bo ugajal.

Najlepše pozdrave vam pošilja

Ladka Miklavčič
Cerkno 66
65282 Cerkno

Draga Ladka!

Z mamico sem vaju brčkone razveselila, čeprav sta na objavo čakali poldrugi mesec; ti pa se oglasi, kot si obljubila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

PRIDELOVALCI DOBIJO NAJMANJ

Po računih Jureta Rožiča, člana Sveta Zveze skupnosti zdravstvenega zavarovanja Jugoslavije, ki je sicer kmet, je država postavila proizvajalca tobaka v dvakrat slab položaj. Proizvajalec dobi samo 10 odstotkov od skupne vsote, ki jo plačajo porabniki (v letu 1972 je bilo skupno iztrženo 13 milijard dinarjev, a od tega so proizvajalci dobili le 1,3 milijarde). Država dobi 68 odstotkov, a odkupovalci, predelovalci in prodajalci ostane, toda ti imajo pri tem v rednem delovnem času poleg gotovega osebnega dohodka zagotovljeno še pokojninsko in zdravstveno zavarovanje. Pridelovalec pa mora z dobljenim denarjem plačati še gnoj, prevoz in davek pa tudi zdravstveno varstvo.

Ekonomika politika — 28. V. 1973

DOBRI IN NEUGODNI POJAVI

V raznih organih zdaj živo razpravljajo o letošnjih gospodarskih tokovih. Dosežene pozitivne rezultate, med katere lahko štejemo velike rezerve, večjo usklajenost med ponudbo in povpraševanjem in dosežke pri opravljanju nelikvidnosti spremlja vrsto neugodnih pojavov. Ti so: skromnejša rast proizvodnje kot smo predvideli, usihanje gospodarskih investicij, hitro naraščanje cen in življenjskih stroškov, skromen napredek realnih osebnih dohodkov in predvsem nadaljnja slabitev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva.

Dolenjski list — 31. V. 1973

LASTNIKA MERCEDESOV STANUJETA V ŠTUDENTOVSKEM DOMU

Da bi ugotovili, koliko študentov, ki stanujejo v študentskih domovih, ima avtomobile, je univerzitetni zbor Zveze študentov v Beogradu pred kratkim izvedel akcijo »Prepovedano parkiranje«. Ugotovili je tisto, kar je, vsaj v tem mestu, bilo pričakovati. V petih takih domovih ima 50 študentov luksuzne avtomobile. Med temi sta tudi dva lastnika novih »mercedesov«, pa tudi nekaj lastnikov tovornih avtomobilov je med njimi.

Svijet — 25. V. 1973

ALI SO ZLATE?

Trgovci zahtevajo 30 dinarjev za kilogram jagod.

Po vsem sodeč smo poleg rumenega, belega in črnega zlata dobili še — rdeče zlato.

Dnevnik — 31. V. 1973

ZALOGE IZGOTOVLJENIH IZDELKOV NARAŠČAJO

Ob koncu aprila so zaloge izgotovljenih izdelkov po statističnih informacijah narasle v primerjavi z marcem za 5,3 odstotka, za 14,3 odstotka so bile večje od lanskih poprečnih zalog, v vseh štirih mesecih pa so presegle lanske v istem razdobju za 8,4 odstotka.

Gospodarski vestnik — 29. V. 1973

Stalingrajska bitka

(KONEC)

Von Mansteinu, zmagovalcu Sebastopola, je veljal začetni operacijo s 4. Hothovo oklepno armado ob podpori 3. in 4. romunske armade. Dne 12. decembra je sprožil ofenzivo na sto kilometrov dolgem odseku med Cimo in Kotelnikovim, ki ga prečkata železnici iz Krasnodara in Vorošilovgrada. Hoth je 13. prodrl do Aksaja in v strašnem snežnem meteu je 19. dosegel Miškovo ter 21. Vrh-nje-Kumskajo. Obkoljenecem se je približal na 50 kilometrov. Ponoči je lahko videl sij protiletalskega ognja nad Stalingradom. Toda ofenzive je bilo v teh krajih konec. Sovjetska vojska ob Donu je udarila po Italijanih in predrila njihovo obrambo na dolžini 50 kilometrov, na kavkaškem bojišču pa se je začela pomikati k Rostovu. Mansteinovi vojski je grozilo, da se bo znašla v pasti. Tako je 6. armadi kot edina rešitev preostalo prebitje obroča. Paulus je okleval zaradi Hitlerjevega ukaza, da mora vztrajati na mestu. Manstein je pomislil na isto; zadnji njegovi ukrepi odražajo zadržanost. Med oklepanjem so Nemci izgubili dva dragocena dneva. Hoth je popustil in pri-skočil na pomoč branilcem na Donu. Dne 25. decembra je moral izdati povelje za umik s Kavkaza, da ne bi izgubil milijonske vojske. Tako se je začela agonija 6. armade, ki je trajala 76 dni.

Prejšnji oblegovalci so začeli posnemati taktiko, ki je rešila obleganec. Branili so vsako ruševino. Prave pomoči ni bilo, saj zračni most ni nudil dosti. Bil je strašen mrz (sonce zahaja v tistih krajih kmalu po drugi uri). Dostikrat so letala pripeljala propagandni material namesto kruha in streliva. Zategadelj je začela disciplina popuščati. Paulus je v tem času dal ustreliti 364 vojakov.

Na novega leta dan zjutraj je temperatura dosegla —400. Nemški vojaki so prejeli 100 gramov kruha namesto 200 gramov. Kr-vava griža in tifus sta opravljala smrtno

žatev. Bolnikov je bilo 80.000. Kasneje se jim je posrečilo evakuirati le polovico teh ljudi. Paulus je zaprosil Hitlerja za »proste roke v ukrepanju«, toda zaman. Na dan 8. januarja so se pojavili trije ruski oficirji z belo zastavo in zahtevali vdajo Nemcev. Paulus je odklonil. Sovjetska armada je nato sprožila ponovno ofenzivo z ognjem iz 5000 topov. Zavzela je letališče Pitomnik in stisnila Nemce v ruševine. Dnevni obrok kruha se je znižal na 75 gramov. Nemci so 20. januarja sklenili poklati vse svoje konje. Hitler je ponovno prepovedal vdajo. Ukazal je, da se morajo braniti do zadnjega moža. Paulus mu je sporočil: »Ravnamo se po vaših ukazih. Živela Nemčija!«

V zadnjem tednu januarja so Rusi zavze-li še drugo letališče, tisto v Gumraku. Nemško poveljstvo se je odločilo, da prepusti bolnike in ranjence sovražniku. Ležali so v podzemnih prostorih na obeh železniških postajah, v kletih gledališča in po drugih poslopjih. Mrtvih niso več pokopavali in tudi ne beležili njihovih imen. Hitler je Paulusa imenoval za feldmaršala in pri tem iz-javil, da se še noben nemški feldmaršal ni vdal sovražniku. Dvanajst ur po tem sporo-čilu je začelo sovjetsko topništvo bruhati ogenj na ruševine. Paulusovo poveljstvo se

Jana
sodoben ženski tednik

je skrivalo v podzemskih prostorih javnih skladišč »Univermag«. Ob 5,45 naslednjega dne, 1. februarja 1942, je armadna radijska postaja objavila: »Rusi so pred bunkerjem.« Na cesto pred poslopjem so nato poslali oficirja z belo zastavo. Predenj je skočil poročnik Fedor Mihajlovič Elčenko. Nemec mu je dejal: »Naš glavni šef bi se rad po-govoril z vašim velikim šefom.« Elčenko mu je z nasmehom odgovoril: »Naš veliki šef ima dovolj drugega dela. Če se mu ljubi, naj se vaš veliki šef pomeni kar z mano.« Neobriti Paulus ju je čakal leže na vojaški postelji. »Tako je torej končano,« je dejal Elčenko. Paulus mu je prikimal. Nato je vstal, vzel s seboj aktovko in odšel z njim na plano. Z avtom sta se odpeljala h gene-ralu Voronovu, ki je sprejel vdajo.

Od 320.000 Nemcev v Stalingradu jih je 140.000 izgubilo življenje v bojih, zaradi bo-lezni, lakote in mraza, 20.000 je bilo pogreša-nih, in 70.000 je bilo ranjenih, katere pa so evakuirali z letali. Vdalo se jih je 90.000. Rdeča armada je dobila velik bojni plen: 750 letal, 1550 tankov, 480 oklepnih avtomo-bilov, 8000 topov in minometov, 60.000 to-vornjakov in 235 skladišč streliva. Med ujet-niki je bilo 2500 oficirjev, 23 generalov in feldmaršal. Po vojni se jih je vrnilo v do-movino le 5000.

Dne 2. februarja 1943 ob 14.46 je nem-ško izvidniško letalo preletelo Stalingrad na veliki višini. Pilot je po radiu javil po-veljstvu:

»V Stalingradu ni nobenega znaka, ki bi kazal, da se tod bojujejo.«

POLDE VRBOVSEK

Pionir na častni straži pri spomeniku zmage

Poizvedba

Iščem naslov svojih vojnih to-varišev Staneta Goršiča iz Trno-vega pri Ljubljani, komisarja VIII. brigade, in tovariša z ime-nom Pevec, partizansko ime Di-mač, ki je bil pomočnik komi-sarja 3. bataljona, X. SNOUB ljubljanske. Tovariša — javita se mi na na-slov!

CIMERMAN OTO,
Mihale 14.
66240, p. Kozina

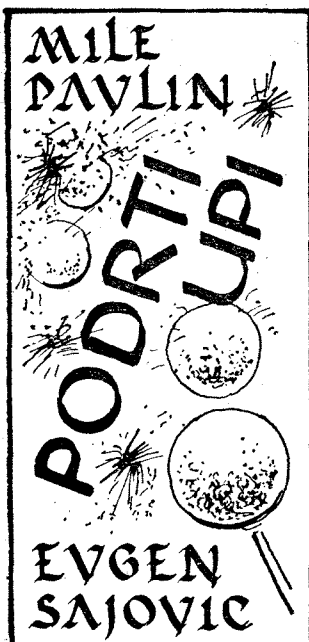
Spomenik zmage na Griču herojev v Stalin-gradu

KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

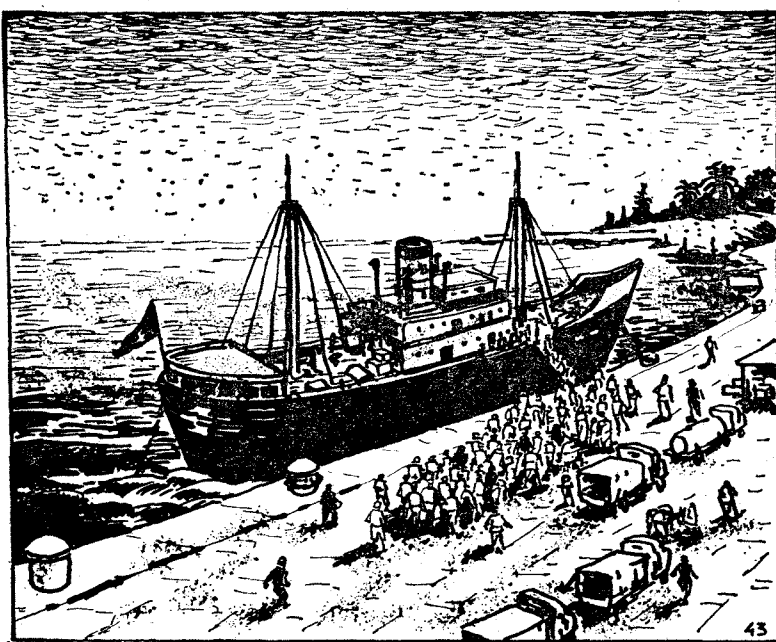
DONIT

TELEFON: 71 106 TELEX: 31 365

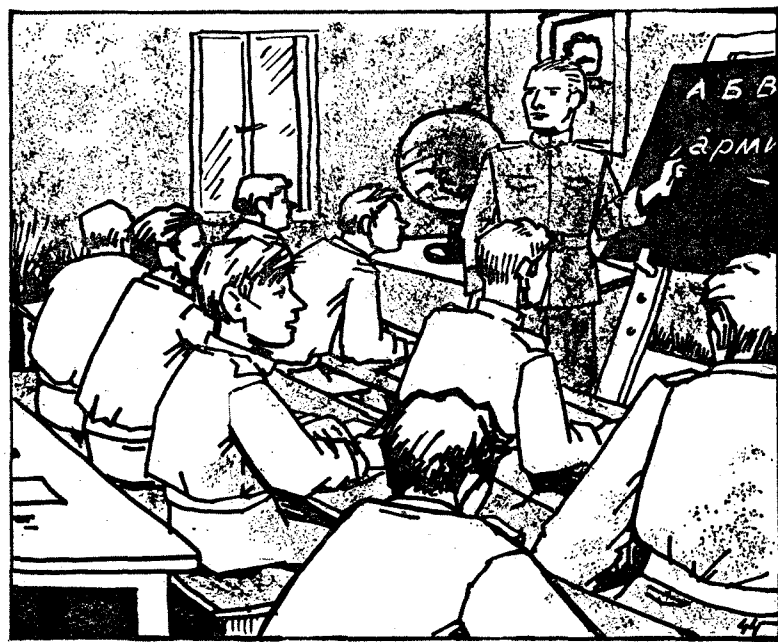
tehnični laminati • elektroin-stalacijski vozli in razdelilne omari-
ce • tesnit • tesnila • filtri • lepila • smole • ma-se za stiskanje • odpreski • žične in plastične mreže

64.—

65.—

66.—

Končno je priplul v pristaniše star razmajan parnik, ki so ga začeli delavci nemudoma natovarjati. Po dveh dneh pa je prišlo povelje, naj se tudi oni vkrajo. Na-gnetli so se v podpalubje ter plegli kar po tleh. Kako prav so jim prišle odeje, ki so jih dobili v Egiptu — toda nekateri so jih med potjo zavrgli ali izgubili... Vajeni obilne in okusne hrane od Italije pa vse do Irana so se zdaj znašli ob hudo skromnih obrokih. Kaša, suhe ribe, majhni kosci črnega kruha, surovo maslo in velike koli-čine časa, le malo oslajenega. Nekateri so godrnjali.

Parnik je plul sila počasi; kadar je zapihal veter, je ves škripal in valovi so pljuskali čez palubo. Dalmatinci, vajeni morja, so govorili, kako je pravo čudo, da se ladja ne prekucne, saj je otovorjena daleč prek dovoljene obre-menitve. Še po palubi je bilo vse polno zabojev. Potovali so skoraj teden dni, nato pa so se izkrcali v velikem pri-stanišču Astrahanu. Nastanili so jih v velikih vojašnicah. Da ne bi izgubljali časa, so začeli hoditi k pouku ruščine. Vse, tudi Janezka, je vedno bolj peklo nezadovoljstvo ob misli, da ne počne nič koristnega.

Toda Rusom se očitno ni nikamor mudilo in končno so fantje drug za drugim počasi spoznavali, da je tudi učenje ruščine zelo koristna zadeva. Konec oktobra je sneg pobelil okolico mesta. Nekako sredi novembra pa so jim sporočili, naj se pripravijo na odhod. Razdelili so jih na večje in manjše skupine ter določili voditelje. Tem so sporočili, kam naj se odpeljejo. Janezek se je znašel v skupini, ki naj bi potovala v mesto Čkalov. Odšli so na postajo in sedli na vlak. Vozili so se dva dni in tri noči in čedalje bolj jih je zeblo, snega pa vedno več...